

Rödkallen-Söräspen SE0820035

Bevarandeplan Natura 2000-område

Länstyrelsen
Norrbotten

Titel: Rödkaullen-Söräspen SE0820035
Bevarandeplan Natura 2000-området

Diarienummer: 511-12931-2018

Omslagsbild: Länsstyrelsen i Norrbottens län

Kontaktuppgifter: Länsstyrelsen i Norrbottens län
971 86 Luleå
Telefon: 010-225 50 00 fax: 0920-22 84 11
E-post: norrbotten@lansstyrelsen.se
Internet: www.lansstyrelsen.se/norrbotten

ISSN: 0283-9636

Områdesinformation

Uppdaterad:	2019-05-10
Kommun:	Luleå
Läge:	Cirka 29 km SO om centrala Luleå
Markägarförhållanden:	Statligt
Områdets totala areal:	7087,8 ha
Områdestyp:	Föreslaget område av gemenskapsintresse (pSCI) 1995-12-01 Område av gemenskapsintresse (SCI) 2005-01-01 Särskilt bevarandeområde (SAC) 2011-03-01. Regeringsbeslut M2010/4648/Nm
Ytterligare skyddsform:	Naturresevat
Berörda samebyar:	Udtja, Tuorpon, Jåhkågasska tjiellde, Sirges

Innehållsförteckning

Allmänt	5
Vad är en bevarandeplan?	5
Tillståndsplikt och samråd.....	5
Översiktskarta.....	6
Arter och naturtyper som ska bevaras i området	7
Bevarandesyfte.....	10
Beskrivning av området.....	11
Bevarandemål.....	13
Hotbild	19
Bevarandeåtgärder.....	22
Bevarandetillstånd	23
Bilaga 1 – Arter och naturtyper	24

Allmänt

EU-länderna jobbar gemensamt för att värna om den biologiska mångfalden och har enats om vilka arter och naturtyper som är extra viktiga att skydda och bevara. Dessa finns listade i art- och habitatdirektivet samt i fågeldirektivet. De områden som ingår i det europeiska nätverket Natura 2000 har pekats ut eftersom de innehåller en eller flera av dessa arter och/eller naturtyper och är ett led i att skydda dessa. Vissa arter och naturtyper i direktiven är prioriterade vilket innebär att extra hänsyn ska tas till dem. Varje område som ingår i Natura 2000-nätverket föreslås av respektive länsstyrelse och beslutas av regeringen.

Vad är en bevarandeplan?

Över hela Sverige finns idag en stor mängd naturområden som ingår i Natura 2000. Till varje sådant område finns det en bevarandeplan som ur olika aspekter beskriver området och dess syfte, mål och värden. Bevarandeplanen är tänkt att fungera som:

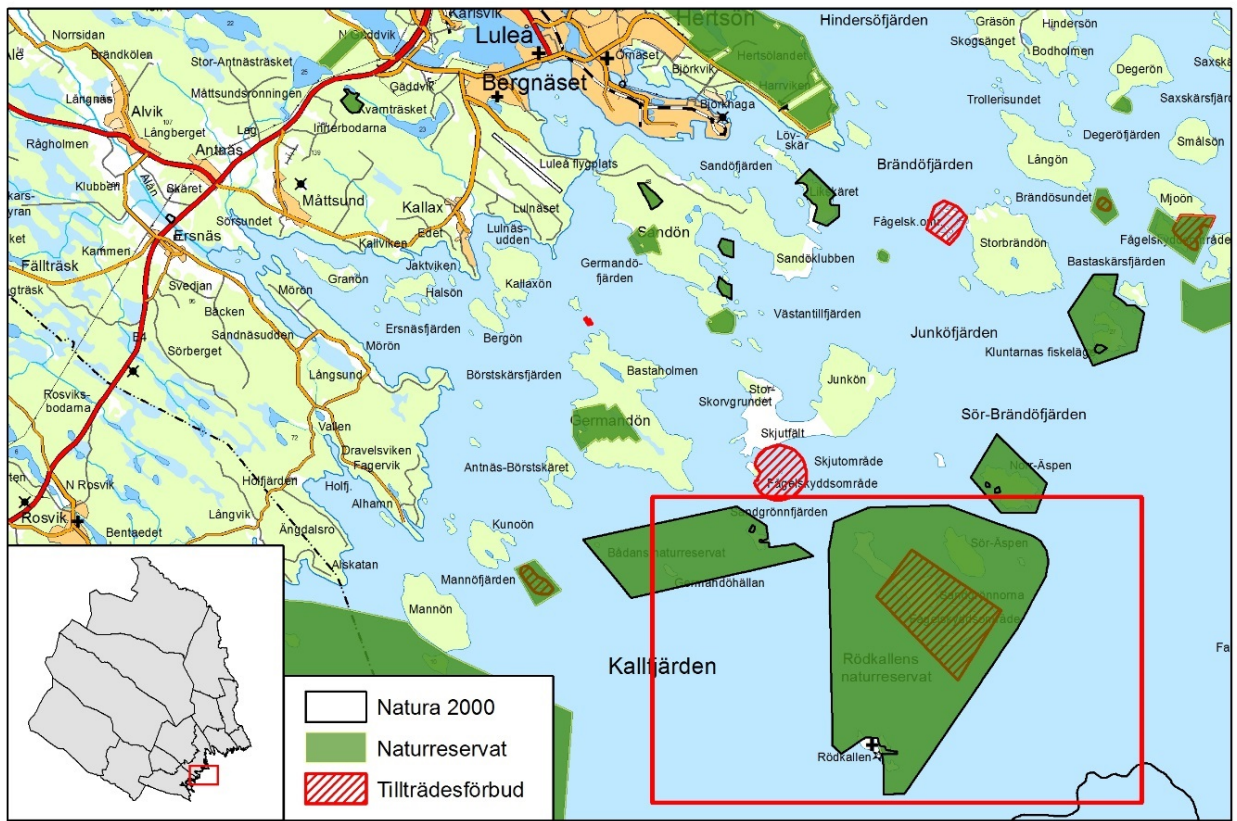
- Ett vägledande dokument för berörda myndigheter, kommuner, exploatörer m.fl. vid eventuella bedömningar och prövningar som kan ske vid exploatering eller andra åtgärder som riskerar att skada Natura 2000-området.
- Ett informationsunderlag vid bedömning av om området är tillräckligt skyddat och hur området bör skötas för att på bästa sätt upprätthålla eller utveckla de naturvärden som pekats ut där.
- En informationskälla till markägare, brukare, marknadsaktörer och allmänhet om området och dess speciella värden.

Tillståndsplikt och samråd

Särskild lagstiftning gäller för Natura 2000-områden. Detta regleras i miljöbalken, 7 kap. 27-29§§. För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön inom området. Eftersom det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet.

Ett tillstånd får lämnas endast om verksamheten/åtgärden ensam eller tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter/åtgärder inte kan skada den eller de livsmiljöer i området som avses att skyddas. Den får inte heller medföra att arter som avses att skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet av dessa inom området. Särskilda undantag kan göras från detta, men endast med regeringens tillstånd. Mer information om detta finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Översiktskarta

© Länsstyrelsen Norrbotten och © Lantmäteriet

0 1 000 2 000 4 000 6 000 8 000 10 000 Meters

Arter och naturtyper som ska bevaras i området

Rödkallen-Söräspen är både ett så kallat SPA-område och ett SCI-område. Det innebär att det förutom naturtyper också finns arter i området som omfattas av både Fågeldirektivet och Art-och habitatdirektivet, och från olika bilagor i respektive direktiv. Nedan redovisas dessa, fördelade efter direktiv och bilaga. Samtliga av dessa arter och naturtyper är utpekade i Rödkallen-Söräspen och ska bevaras i området.

Fågeldirektivet

Kod	Art – Bilaga 1	Häckning (H)/rast (R)
A001	Smålom (<i>Gavia stellata</i>) ²	R
A002	Storlom (<i>Gavia arctica</i>) ²	R
A038	Sångsvan (<i>Cygnus cygnus</i>) ²	R
A045	Vitkindad gås (<i>Branta leucopsis</i>) ²	H, R
A068	Salskrake (<i>Mergellus albellus</i>) ²	R
A075	Havsörn (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	R
A082	Blå kärrhök (<i>Circus cyaneus</i>) ²	R
A094	Fiskgjuse (<i>Pandion haliaetus</i>) ²	R
A098	Stenfalk (<i>Falco columbarius</i>) ²	R
A102	Jaktfalk (<i>Falco rusticolus</i>)	R
A103	Pilgrimsfalk (<i>Falco peregrinus</i>)	R
A127	Trana (<i>Grus grus</i>) ²	R
A140	Ljungpipare (<i>Pluvialis apricaria</i>) ²	H, R
A157	Myrspov (<i>Limosa lapponica</i>) ²	R
A166	Grönbena (<i>Tringa glareola</i>) ²	H, R
A170	Smalnäbbad simsnäppa (<i>Phalaropus lobatus</i>) ²	R
A177	Dvärgmåås (<i>Hydrocoloeus minutus</i>)	H, R
A190	Skräntärna (<i>Hydroprogne caspia</i>) ²	H, R
A193	Fisktärna (<i>Sterna hirundo</i>) ²	H, R
A194	Silvertärna (<i>Sterna paradisaea</i>) ²	H, R
A195	Småtärna (<i>Sternula albifrons</i>) ²	H, R
A222	Jorduggla (<i>Asio flammeus</i>) ²	H
A236	Spillkråka (<i>Dryocopus martius</i>) ²	F
A241	Tretåig hackspett (<i>Picoides tridactylus</i>) ²	F
A272	Blåhake (<i>Luscinia svecica</i>) ²	R

Kod	Art – Övriga arter	Häckning (H)/rast (R)
A005	Skäggdopping (<i>Podiceps cristatus</i>)	R
A006	Gråhakedopping (<i>Podiceps grisegena</i>)	R
A017	Storskarv (<i>Phalacrocorax carbo</i>)	H, R
A039	Sädgås (<i>Anser fabalis</i>)	R
A043	Grågås (<i>Anser anser</i>)	H, R
A046	Prutgås (<i>Branta bernicla</i>)	R
A048	Gravand (<i>Tadorna tadorna</i>)	R
A050	Bläsand (<i>Anas penelope</i>)	H, R
A052	Kricka (<i>Anas crecca</i>) ²	H, R
A053	Gräsand (<i>Anas platyrhynchos</i>) ²	H, R
A054	Stjärtand (<i>Anas acuta</i>)	H, R
A056	Skedand (<i>Anas clypeata</i>)	R
A061	Vigg (<i>Aythya fuligula</i>) ²	H, R
A062	Bergand (<i>Aythya marila</i>)	H, R
A063	Ejder (<i>Somateria mollissima</i>) ²	H, R
A064	Alfågel (<i>Clangula hyemalis</i>)	R
A066	Svärta (<i>Melanitta fusca</i>) ²	H, R
A067	Knipa (<i>Bucephala clangula</i>) ²	H
A069	Småskrake (<i>Mergus serrator</i>) ²	H, R
A070	Storskrake (<i>Mergus merganser</i>) ²	H, R
A130	Strandskata (<i>Haematopus ostralegus</i>)	H, R
A137	Större strandpipare (<i>Charadrius hiaticula</i>) ²	H
A142	Tofsvipa (<i>Vanellus vanellus</i>) ²	R
A146	Mosnäppa (<i>Calidris temminckii</i>) ²	H, R
A153	Enkelbeckasin (<i>Gallinago gallinago</i>) ²	R
A158	Småspov (<i>Numenius phaeopus</i>) ²	R
A161	Svartsnäppa (<i>Tringa erythropus</i>) ²	R
A162	Rödbena (<i>Tringa totanus</i>) ²	H, R
A164	Gluttsnäppa (<i>Tringa nebularia</i>) ²	H, R
A165	Skogssnäppa (<i>Tringa ochropus</i>) ²	R
A169	Roskarl (<i>Arenaria interpres</i>)	H, R
A173	Kustlabb (<i>Stercorarius parasiticus</i>) ²	H, R

A179	Skrattmås (<i>Chroicocephalus ridibundus</i>) ²	H, R
A183	Silltrut (<i>Larus fuscus</i>) ²	H, R
A184	Gråtrut (<i>Larus argentatus</i>) ²	H, R
A200	Tordmule (<i>Alca torda</i>) ²	H, R
A202	Tobisgrissla (<i>Cepphus grylle</i>) ²	H, R

Art- och habitatdirektivet

Kod	Art		
1364	Gråsäl (<i>Halichoerus grypus</i>) ²		
1938	Vikare (<i>Pusa hispida</i>) ²		
1945	Bottnisk malört (<i>Artemisia campestris ssp. bottnica</i>) ²		
1962	Ryssnarv (<i>Moehringia lateriflora</i>) ²		

Kod	Naturtyp	Areal (ha)	Andel (%¹)
1110	Sandbankar ²	820,6	12
1170	Rev ²	3575,5	50
1220	Sten- och grusvallar ²	21,9	<1
1620	Skär och små öar i Östersjön ²	0,3	<1
1630	*Strandängar vid Östersjön ²	56,6	1
1640	Sandstränder vid Östersjön ²	107,6	2
2110	Fördyner ²	12,5	<1
2120	Vita dyner ²	39,5	1
2130	*Grå dyner ²	120,5	2
2140	*Risdyner ²	18,7	<1
2190	Dynvåtmarker ²	16,6	<1
4030	Torra hedar ²	84,0	1
7140	Öppna mossar och kärr ²	2,1	<1
8230	Hällmarkstorräng ²	3,6	<1
9010	*Taiga ²	47,7	1
9030	*Landhöjningsskog ²	106,5	0

* - Art eller naturtyp prioriterad inom EU

¹) Andelen utpekade naturtyper i området behöver inte uppgå till 100 % av arealen.

²) Fastställd av regeringen.

Ovan redovisas arter och naturtyper som pekats ut som värdefulla i området. Det baseras på bästa tillgängliga kunskap, vilket för vissa områden skiljer sig något från vad som är beslutat av regeringen. Länsstyrelsen har i dessa fall för avsikt att föreslå ändringarna till regeringen när tillfälle ges. Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man ifrån i verkligheten förekommande naturtyper, därför är det nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Endast ett fåtal fältinventeringar har gjorts av de marina miljöerna. Vid en eventuell provning kan därför inventeringar av de marina värdena vara nödvändiga. En kvalitetssäkring av marina naturtyper håller för närvarande på att genomföras för länets Natura 2000-områden. Under 2020 kommer denna bevarandeplan därför sannolikt att uppdateras med aktuell kunskap om dessa naturtyper.

Information om naturtypernas utbredning inom området finns i kartverket Skyddad natur. Det finns på Naturvårdsverkets hemsida och hittas genom att där söka på "kartverket skyddad natur". Kartan över naturtyper hittas under Naturtypskarteringar. Kunskapen om Natura 2000-områdena utvecklas dock ständigt, kontakta därför Länsstyrelsen i Norrbotten vid behov av aktuell information.

Bevarandesyfte

Det övergripande syftet för områdets bevarande är att det (enligt 16§ Förordningen om områdesskydd) ska bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att upprätthålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de ingående arterna och/eller naturtyperna på biogeografisk nivå, det vill säga för hela nätverket. Det enskilda Natura 2000-områdets syfte är också att lokalt bevara eller återskapa ett gynnsamt bevarandetillstånd för de arter och naturtyper som utpekats där.

Prioriterade bevarandevärden

Rödkallen-Söräspen har pekats ut som Natura 2000-område på grund av sina artrika stränder, orörda landhöjningsskogar och värdefulla marina miljöer, samt för sin mångfald av välutvecklade dynmiljöerna. Området har utsatts för liten mänsklig påverkan och har i huvudsak formats av landhöjning, naturlig succession och naturens krafter, t.ex. isskrapning och vågverkan. Detta har resulterat i en rik och omväxlande miljö som är typisk för Bottenviken och utgör livsmiljö för många känsliga och ovanliga arter. Områdets marina naturtyper utgör en representativ del av länets natur och hyser viktiga reproduktions- och födosökmiljöer för den marina faunan och det rika fågellivet.

Området utgör en värdefull miljö som i sin helhet ska få fortsätta utvecklas naturligt och ska bevaras och skyddas från negativ mänsklig påverkan. De särskilt utpekade arterna gråsäl, vikare, bottnisk malört och ryssnarv ska ha goda livsförutsättningar inom området.

Prioriterade åtgärder

Naturtyperna ska få fortsätta utvecklas fritt och inga prioriterade åtgärder finns i dagsläget.

Gynnsam bevarandestatus

En livsmiljös bevarandestatus anses gynnsam när:

1. Dess naturliga eller hävdbevingade utbredningsområde och de ytor den täcker inom detta område är stabila eller ökande.
2. Den särskilda struktur och de särskilda funktioner som är nödvändiga för att den ska kunna bibehållas på lång sikt finns och sannolikt kommer att finnas under en överskådlig framtid.
3. Bevarandestatusen hos dess typiska arter är gynnsam.

En arts bevarandestatus anses gynnsam när:

1. Uppgifter om den berörda artens populationsutveckling visar att arten på lång sikt kommer att förbli en livskraftig del av sin livsmiljö.
2. Artens naturliga eller hävdbevingade utbredningsområde varken minskar eller sannolikt kommer att minska inom en överskådlig framtid.
3. Det finns och sannolikt kommer att fortsätta att finnas en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer ska bibehållas på lång sikt.

Beskrivning av området

Natura 2000-området Rödkallen-Söräspen ligger längst ut i södra delen av Luleå skärgård. Området utgörs av öarna Rödkallen, Storgrundet, Söräspen, Grillklippan och Sandgrönnorna med omgivande vattenområde. Området har en spännande marin miljö med stora grunda områden. Miljön är till stor del exponerad men intill öarna finns flera skyddade laguner med goda förutsättningar för en varierad vegetation.

Längst norrut i området ligger Söräspen, som är en cirka 170 ha flack, moräntäckt bergö. Den sydöstra sidan är exponerad och där har urberget frilagts. Grövre fraktioner av moränmaterialet, klappersten och grus har avlagrats på läsidan, så att en mycket väl utvecklad krönbank har bildats. Större delen av ön är skogsbevuxen, där högvuxen blåbärsgranskog dominerar. På torrare marker övergår skogen i tallhed med lingonris och renlavar. Björkskogspartier finns främst kring tjärnar och myrar. Myrarna är talrika med förhållandevis små fattigkärr. Öns stränder kantas av en upp till 100 m bred albård, där

fältskiktet består av örter och gräs, med ett bitvis stort inslag av havtorn. Stränderna utgörs huvudsakligen av block och klappersten med finsediment. Strandvegetationen där gräs och halvgräs dominerar är zonerad. Förutom ett mycket rikt fågelliv, är även älg vanligt förekommande på ön. En timrad fiskestuga har tidigare funnits på den västra stranden och fram till omkring 1925 bedrevs slätter kring stugan och i dess närområde. Där den gamla fiskestugan tidigare var placerad har länsstyrelsen, kustbevakningen och sjöpoliserna idag en stuga med uthus och utkikstorn. Här har dessutom den sällsynta ryssnarven sin sydligaste växtplats i landet.

Grillklippan är en hållmarksö med grova block och klapper. På hållmarkerna finns flera hållkar med ibland grönaktigt vatten färgat av gödsling från skärgårdsfåglar. De träd och buskar som växer på ön är mestadels rönнар, men även en del hägg och sälг förekommer. På norra delen av ön finns ett bestånd med senväxande aspar. I den karga terrängen växer även en del enbuskar. Växtligheten är annars i allmänhet sparsam. Grillklippan är en viktig häckningsplats för fågel. Här häckar bland annat olika, trutar, måsar och tärnor men även tordmule, tobisgrissla och roskarl.

Sandgrönorna är en ung, låg sandö där processen av öbildning är mycket aktiv och tydlig. Här återfinns både aktiva dynformer längs stränderna och dyner som stabiliserats av vegetation högre upp på land. Även strandvallar av grövre material förekommer. Innan Sandgrynnorna växte samman till en ö bestod ögruppen av tre större öar, Båk-, Mitti- och Storgrönnan. Under 1980-talet förenades även Skvalpen-Nyvallen med huvudön och idag är ön 6,5 km lång och som bredast 2 km. Ögruppen karakteriseras främst av sin utpräglade flackhet medan Skvalpen utgör en av Sveriges största och intressantaste miljöer för aktiv dynbildning. Mellan Skvalpen och Stor-Sandgrönnan har genom landhöjningen en lagun bildats som vid lågvatten till stor del är avsnörd från havet. I lagunen förekommer en marin växtlighet som är både variationsrik och utbredd. Där växer olika natearter, så som ålnate, trådnate och spådnate tillsammans med borststråfse, havsrufse, ävjebrodd och hårsärv. Runt ön dominerar främst kransalgen borststråfse, som i vissa områden brer ut sig i fina så kallade kransalgsängar. Annars förekommer främst vegetationsfattiga och sandiga bottenvikssediment, som vid lågvatten torrläggs. På de glest beväxta sandstränderna växer strandkrypa, krypven, saltarv och grönländsgåsört. Sällsynt återfinns saltgräs, fyrling, spjutmålla, brådmålla och saltnarv. På havstrandsängen finns olika växtzoner med olika artsammansättningar. Högre upp på stränderna växer rödsvingel, salttåg, grönländsgåsört och strandögontröst. På lätt översvämmade ytor ses myrtåg, agnsäv, slätterblomma, krypven, salttåg, strandkrypa och grönländsgåsört. Vid södra sidan av Stor-Sandgrönnan finns block- och grusstrandängar med intressant växtlighet. Här uppträder strandstarr fläckvis rikligt. På västra sidan av Stor-Sandgrönnan finns en fuktig strandäng med rik förekomst av österbottenstarr, grönländsgåsört och krypven med små ruggar av strandstarr. Både strandstarr och österbottenstarr är sällsynta och den senare förekommer endast på

havsstränder i Norrbotten. Området har ett rikt fågelliv och en lång rad skärgårdsfåglar förekommer i stora populationer på ön. Skvalpen är känd för sin rika förekomst av flyttande fågelarter, framförallt vadare.

Rödkallen är en flack moränö där svallningseffekterna i starkt exponerade lägen är mycket tydliga tillsammans med de aktiva utbildningsprocesserna. I Natura 2000-området ingår endast de norra delarna av ön. Stränderna är här till övervägande delen steniga och blockrika men det förekommer även sandstränder med perenn vegetation som till exempel strandråg och strandvial. På nordvästra udden finns en lagun som sannolikt är en viktig lokal för vadare och i den östra delen ligger en havsvik som inom en relativt snar framtid kommer att avsnöras från havet. I lagunens grundaste del växer vass, krypven, gåsört och småsäv. Kransalgen borststräse utgör tillsammans med trådnate, ålnate och hårsärv den huvudsakliga vegetationen på något djupare vatten. Området består annars till stor del ut av strandängar, gräs- och hedmarker, men även delar av en tät albård som bitvis kantar öns stränder ingår i området. På Rödkallen växer de endemiska arterna bottenviksmalört och gultåtel.

Längst söderut i Natura 2000-området ligger Storgrundet som är en relativt stor moränö med enstaka rönнар. Stranden är mestadels stenig, men på norra sidan finns en stor grund och sandig havsvik. De högre partierna av Storgrundet har svallad klappersten av olika dimensioner samt flera områden med sand och grus. Ett knappt meterhögt gräs växer på stora delar av ön. Här växer även strandglim, strandvänderot, saltarv, gul fetknopp, strandkvanne, strandråg, renfana, strandvial och kråkvicker. I norra delen av ön står ett sjömärke/enslinje. På Storgrundet häckar ett stort antal arter som skrântärna, grå- och silltrut, kustlabbe, ejder och vitkindad gås. Skrântärnekolonin är en av Sveriges största. Här häckar även grågås, vigg, svärta och kricka.

Bevarandemål

Bevarandemålet beskriver det tillstånd som ska råda när arten/naturtypen har uppnått gynnsamt bevarandetilstånd och genom detta också på bästa sätt fyller sin funktion i Natura 2000-nätverket. Det är tänkt att fungera som en vägledning vid t.ex. skötselplanering och uppföljning men utgör också ett viktigt underlag vid tillståndsprovning. De angivna arealerna får avvika från bevarandemålen om det är till följd av naturliga förändringar, t.ex. i kusthabitat med aktiv landhöjning eller deltabildning. För en beskrivning av arter och naturtyper, se Bilaga 1.

Fågelarter

Övergripande mål

I detta avsnitt anges övergripande bevarandemål som gäller för samtliga utpekade fågelarter. I nedanstående avsnitt förtydligas målbeskrivningen även i artspecifika mål.

Samtliga arter ska ha tillgång till lämpliga livsmiljöer för födosök och vila, och tillgång till häckningsplatser ska finnas för alla häckande arter. Fåglarnas livsmiljöer ska inte minska, och området ska behålla sådana kvaliteter utifrån respektive arts krav på sin livsmiljö att antalet par av häckande fåglar respektive individer som rastar i Rödkallen-Söräspen kan bibehållas över tid inom ramen för naturlig variation. Det innebär att de naturtyper i Rödkallen-Söräspen som är av värde för fågelarterna, däribland stränder, strandängar, buskmarker och hedar ska bevaras med avseende på deras utbredning och för fågellivet viktiga kvaliteter. Ett flertal av fågelarterna är känsliga eller mycket känsliga för störning under sin häckning och mänsklig störning ska vara på en fortsatt försumbar nivå för samtliga häckande arter.

Smålom A001, sångsvan A038, trana A127, grönbena A166 och smalnäbbad simsnäppa A170

För sjö- och våtmarksfåglarna smålom, sångsvan, trana, grönbena och smalnäbbad simsnäppa är det av största vikt att områdets strandmiljöer, våtmarker och laguner bevaras med avseende på hydrologi och strukturell variation.

Storlom A002

Lämpliga rastningsmiljöer längs kusten ska fortsatt finnas för storlom i Rödkallen-Söräspen.

Vitkindad gås A045

Små, flacka öar där vitkindad gås kan häcka ska bevaras i Rödkallen-Söräspen. Lämpliga födosöksområden ska finnas i form av öppna gräsbevuxna ytor såsom strandängar med kort vegetation.

Salskrake A068

De miljöer där salskraken kan söka föda såsom strandmiljöer ska bevaras intakta med avseende på hydrologi och förekommande vegetation.

Havsörn A075

Området ska fortsätta att utgöra lämpligt födosöksområde för havsörn, fågellivet ska vara fortsatt rikt, framför allt populationerna av vadare och änder.

Blå kärrhök A082, stenfalk A098 och pilgrimsfalk A103

Området ska utgöra lämplig rastlokal för blå kärrhök, stenfalk och pilgrimsfalk. De öppna markerna i Rödkallen-Söräspen där arterna kan födosöka, såsom hedar och gräsmarker, ska bevaras intakta. Tillgången på föda i form av småfågel och gnagare ska vara god. Även höga tätheter av sjöfågel och vitfågel ska finnas i området då dessa utgör en viktig födoresurs för pilgrimsfalk.

Fiskgjuse A094

Lämpliga födosöksplatser i form av grundare kustområden ska fortsatt finnas i Rödkallen-Söräspen.

Jaktfalk A102

Området ska fungera som rastlokal för jaktfalk. Lämpliga födosöksmiljöer ska fortsatt finnas i området och tillgången på föda i form av dalripa ska vara god inom ramen för naturlig variation hos rippopulationerna.

Ljungpipare A140 och myrspov A157

De öppna markerna och grunda våtmarksmiljöerna utan högre vegetation ska behålla sin öppna karaktär och inte förtätas eller växa igen, för att fortsatt utgöra lämpliga häcknings- och rastningsmiljöer för ljungpipare samt rastlokal för myrspov.

Dvärgmåås A177

Lämpliga häckningsmiljöer för dvärgmåås, såsom små trädfattiga holmar och skär, ska fortsatt finnas i Rödkallen-Söräspen.

Skräntärna A190, fisktärna A193, silvertärna A194 och småtärna A195

Områdets grunda och fiskrika kustområden där skräntärna, fisktärna, silvertärna och småtärna kan födosöka ska bevaras. För skräntärnan och småtärnan ska låga sand- och grusrevlar, klippöar och sandstränder lämpliga för häckning lämnas fri från negativ mänsklig påverkan. Mänskliga aktiviteter ska inte störa arternas häckning.

Jorduggla A222

Öppna miljöer lämpliga för jordugglans födosök och häckning såsom hedar och gräsmarker ska bevaras. Tillgången till föda i form av sork och andra smågnagare ska vara god inom ramen för gnagararternas naturliga populationsvariationer.

Spillkråka A236 och Tretåig hackspett A241

Det ska råda god tillgång på äldre träd och död ved där arterna kan finna föda i form av vedlevande insekter och myror.

Blåhake A272

Lämpliga rastningmiljöer för blåhake utgörs bl.a. av buskiga och blöta områden såsom våtmark och bäckar och ska bevaras i Rödkallen-Söräspen.

Arter ur Art- och habitatdirektivet

Gråsäl 1364 & 1938 Vikare

Sälarterna ska ha en gynnsam bevarandestatus på länsnivå och området ska bidra till detta. Området ska utgöra en god livsmiljö för arterna.

Bottnisk malört 1945

Den bottniska malörten ska ha en stabil och livskraftig population inom området. Artens livsmiljö ska inte minska eller försämrats, den sandiga marken ska fortsätta att störas måttligt så att sand blottas och inte täcks av ett sammanhängande växttäckte.

Ryssnarv 1962

Områdets bestånd av ryssnarv ska vara stabila och livskraftiga och dess livsmiljö ska även fortsatt hålla en sådan kvalitet och utbredning att detta är långsiktigt möjligt.

Naturtyper

Sandbankar 1110

Naturtypen ska fortsätta att ha en areal på minst 820,6 ha. Naturliga processer präglar naturtypens tillstånd och utveckling. Naturtypen ska även hysa typiska arter av fiskar, fåglar, kärlväxter, alger och/eller ryggradslösa djur.

Rev 1170

Naturtypen ska fortsätta att ha en areal på minst 3575,5 ha. Naturtypen ska hysa en naturlig artsammansättning med bl.a. typiska arter av alger, fiskar och/eller ryggradslösa djur. Naturtypens förutsättning att utgöra lek- och uppväxtmiljö för fiskar ska upprätthållas.

Sten- och grusvallar 1220

Naturtypen ska fortsätta att ha en areal på minst 21,9 ha. Artsammansättningen ska vara naturlig och innehålla typiska arter av kärlväxter. Det ska finnas en tydlig zonerings av olika

vegetationstyper, från vattnet och uppåt. Slitage eller annan påverkan till följd av mänsklig aktivitet ska vara försumbar.

Skär och små öar i Östersjön 1620
Naturtypen ska fortsätta att ha en areal på minst 0,3 ha. Landhöjning, vågor, naturlig succession och andra naturliga processer präglar naturtypens tillstånd och utveckling. Den ska hysa typiska arter av kärlväxter, sälar och/eller fåglar. Naturtypens förutsättning att utgöra häckningslokal för fåglar ska upprätthållas.

Strandängar vid Östersjön 1630
Naturtypen ska fortsätta att ha en areal på minst 56,6 ha. Den ska utgöras av en trädfri och naturligt uppkommen strandäng. Ängens struktur och flora ska vara präglad av landhöjning och naturlig störning från t.ex. vågor, vattenståndsfuktuationer och havsis. Naturtypen ska hysa typiska arter av kärlväxter och/eller fåglar. Naturtypen ska hållas fri från tydligt negativ mänsklig påverkan.

Sandstränder vid Östersjön 1640
Naturtypen ska fortsätta att ha en areal på minst 107,6 ha. Den ska utgöras av en sandstrand präglad av naturliga processer som skapas av vind och vågverkan. Naturtypen ska hysa typiska arter av kärlväxter.

Fördyner 2110
Naturtypen ska fortsätta att ha en areal på minst 12,5 ha. Landhöjning, dynsuccession samt andra naturliga processer präglar naturtypens tillstånd och utveckling. Naturtypen ska ha ett naturligt växtsamhälle. Mer än måttligt slitage eller omrörning bör ej förekomma.

Vita dyner 2120
Naturtypen ska fortsätta att ha en areal på minst 39,5 ha. Dynsuccession samt andra naturliga processer präglar naturtypens tillstånd och utveckling. Dynerna ska ha ett naturligt växtsamhälle. Mer än måttligt slitage eller omrörning bör ej förekomma.

Typiska arter

Varje naturtyp har en egen uppsättning typiska arter. Dessa har valts ut eftersom de är knutna till viktiga strukturer eller funktioner i naturtypen eller själv utgör ett naturvärde. De är ofta känsliga och reagerar då snabbt på negativ förändring. Detta gör att deras förekomst är en positiv indikator för naturtypen och utgör därmed en bedömningsgrund för naturtypens bevarandetilstånd. En generell förutsättning för gynnsamt bevarandetilstånd för en naturtyp är att ingen påtaglig minskning ska ske av populationerna av de typiska arterna. Vilka dessa arter är för respektive naturtyp finns redovisat i de naturtypsvisa vägledningarna på Naturvårdsverkets hemsida.

Grå dyner 2130

Naturtypen ska fortsätta att ha en areal på minst 120,5 ha. Dynsuccession samt andra naturliga processer präglar naturtypens tillstånd och utveckling. Dynerna ska ha ett naturligt växtsamhälle. Mer än måttligt slitage eller omrörning bör ej förekomma.

Risdyner 2140

Naturtypen ska fortsätta att ha en areal på minst 18,7 ha. Dynsuccession samt andra naturliga processer präglar naturtypens tillstånd och utveckling. Dynerna ska ha ett naturligt växtsamhälle. Mer än måttligt slitage eller omrörning bör ej förekomma.

Dynvåtmarker 2190

Naturtypen ska fortsätta att ha en areal på minst 16,6 ha. Naturliga processer präglar naturtypens tillstånd och utveckling. Våtmarken ska ha ett naturligt artsamhälle med en förekomst av för naturtypen typiska arter av kärlväxter. Naturliga hydrologiska förhållanden råder.

Torra hedar 4030

Naturtypen ska ha en fortsatt areal på minst 84,0 ha. Slitage eller annan negativ påverkan till följd av mänsklig aktivitet ska vara försumbar. Naturlig succession och andra naturliga processer präglar naturtypens tillstånd och utveckling. Den ska hysa en naturlig artsammansättning och för naturtypen typiska arter.

Öppna mossar och kärr 7140

Naturtypen ska ha en fortsatt areal på minst 2,1 ha. Den ska utgöras av en öppen torvbildande våtmark med intakta hydrologiska förhållanden och en opåverkad hydrokemi. Omgivande skog ska vara intakt i sådan utsträckning att den utgör en fungerande naturlig buffertzona som t.ex. förhindrar läckage av näring och sediment. Inga körskador eller diken med avvattnande effekt ska finnas. Den ska hysa för naturtypen typiska arter av kärlväxter och mossor.

Hällmarkstorräng 8230

Naturtypen ska ha en fortsatt areal på minst 3,6 ha. Naturlig succession och naturlig störning präglar naturtypens tillstånd och utveckling. Den ska hysa en naturlig artsammansättning och för naturtypen typiska arter. Slitage eller annan negativ påverkan till följd av mänsklig aktivitet ska vara försumbart.

Taiga 9010

Naturtypen ska fortsätta att ha en areal på minst 47,7 ha. Den ska ha en naturlig struktur och vara präglad av naturlig succession och störning, alternativt naturvårdande insatser. Skogen ska ha en naturlig trädslagsblandning med en stor åldersspridning, från plantor till mycket gamla träd, och innehålla gott om stående och liggande död ved. Utländska trädslag eller

andra främmande arter som kan utgöra ett hot mot naturmiljön ska inte förekomma. Områdets hydrologi ska vara intakt och inga diken med avvattande effekt ska finnas. De olika skogsmiljöerna ska hysa ett växt- och djurliv med en mångfald av arter som är beroende av orördhet och långvarig träd- och lågakontinuitet eller naturlig störning. Det ska även förekomma för naturtypen typiska arter av kärlväxter, svampar och/eller lavar.

Landhöjningsskog 9030

Naturtypen ska fortsätta att ha en areal på minst 106,5 ha. Den ska ha en naturlig struktur och vara präglad av naturlig succession och landhöjning, med en typisk gradient av ung till gammal primärskog. Skogen ska ha en naturlig trädslagsblandning med en stor åldersspridning samt innehålla död ved. Utländska trädslag eller andra främmande arter som kan utgöra ett hot mot naturmiljön ska inte förekomma. Områdets hydrologi ska vara intakt och inga diken med avvattande effekt ska finnas. Det ska även förekomma för naturtypen typiska arter av svampar och/eller fåglar.

Hotbild

Nedan beskrivs ett antal potentiella hot mot Natura 2000-områdets värden. Hoten som redovisas är exempel på verksamheter och aktiviteter som bedöms kunna åstadkomma en negativ påverkan på de utpekade naturtyperna och arterna. Texten syftar till att vara vägledande vid prövning och förvaltning. Den ska dock inte ses som komplett utan även andra hotbilder än de som beskrivs här kan bli aktuella och varje enskilt områdes förutsättningar ska alltid beaktas. De faktorer som är av global karaktär, till exempel luftföroreningar och klimatförändringar kan inte lösas genom områdets skötsel utan måste lösas i den politiska debatten. I bevarandeplanen ligger tyngdpunkten därmed främst på kända, potentiella och lokala hot. Om något sker inom eller utanför Natura 2000-området är inte avgörande för prövningen, utan så länge negativa effekter riskerar att uppstå för de utpekade värdena så bedöms det som ett hot. Hänsyn ska alltid tas till det faktum att lokal mänsklig aktivitet kan få konsekvenser över stora havsområden.

- Fysisk exploatering
  - Kustexploatering
    - Nybyggnation, utbyggnad eller underhåll av anläggningar och liknande orsakar alla ett väsentligt ingrepp i miljön och leder i många fall till störning eller en direkt förlust av livsmiljöer. Detta kan utgöra ett stort hot mot viktiga naturvärden.
    - Utbyggnad av bryggor, marinor, stenpirar och vågskydd utgör ett lokalt ingrepp i miljön, men kan också skapa förändringar i vattenflödet i grunda vattenmiljöer. Detta kan i sin tur påverka bottenens utseende och struktur, sedimentdynamik och därmed även artsammansättning och ekosystemet som helhet. Den kumulativa

effekten från ett flertal anläggningar av denna typ kan bli betydande.

- Utvinning av energi, material och mineral
  - Utvinning av material, t.ex. grus- och sandtäkt kan orsaka skador på miljön samt orsaka en direkt förlust av livsmiljöer.
  - Havsbaserad vindkraft tar mark i anspråk och leder till en förlust av livsmiljöer. Utöver detta tillkommer störningar i form av ljud, ljus och rörelse under både etablering och drift av vindkraftverken. Det skulle även innebära ett hot mot områdets fågelliv, främst rovfåglar och tärnor.
- Vägar och farleder
  - Etablering av nya farleder eller arbete med fördjupningar och breddningar av befintliga farleder kan ha en negativ inverkan på den marina miljön. Muddringsarbete i samband med detta kan t.ex. förändra bottenstrukturer, orsaka grumling och sedimentation samt fragmentera viktiga livsmiljöer. Förändrat vattenflöde kan dessutom ha en negativ inverkan på grunda vattenmiljöer.
- Användning av biologiska resurser
  - Skogliga åtgärder som exempelvis avverkning, röjning och gallring utgör hot genom att lämpliga strukturer eller livsmiljöer förstörs eller avlägsnas. Sådana skogliga åtgärder riskerar att kraftigt missgynna flera fågelarter i området som kräver specifika skogstyper, exempelvis spillkråka och tretåig hackspett. Undantag kan dock finnas där åtgärden görs i naturvårdssyfte. Körskador riskerar även att skada intilliggande vattenmiljö.
  - Ett ohållbart fiske kan ha en negativ inverkan på mängden fisk, storleksfördelningen inom fiskpopulationerna samt förändra förhållandet mellan rovfisk och bytesfisk. Detta kan leda till skadliga kaskadeffekter i ekosystemet t.ex. ge en ökad förekomst av fintrådiga alger och försämma födotillgången för fågelarter som fiskgjuse, lommar och tärnor.
  - Fiskeriverksamhet kan orsaka en fysisk skada på bottenmiljöer, då olika fiskeredskap släpas eller placeras på dem. Störst inverkan har bottentrålning men även garn och burar kan ha en negativ inverkan på särskilt känsliga grunda bottnar.
  - Oönskade bifångster på t.ex. säl och fågel kan förekomma vid fiske med nät. Detta utgör den vanligaste dödsorsaken för sälar och utgör därmed ett hot mot bestånden.
- Störning och intrång av enskilda mänskliga aktiviteter
  - Motordriven trafik, t.ex. motorbåtar och vattenskotrar producerar störning i form av ljud och vattenrörelse. På grunt vatten kan grumling och

sedimentation ha en stor negativ inverkan på undervattensvegetationen och filtrerande djur som lever på bottenarna. Körning med motorbåtar och vattenskotrar i närheten av mindre öar medför även ett hot där framför allt dvärgmåsar och tärnor häckar. För gråsälarna utgör ljudstörningar ett hot speciellt under pälsömsning och perioden då de har ungar.

- Användning av drönare kan utgöra ett hot mot störningskänsliga fågelarter om det görs under häckningssäsongen.
  - Terrängkörning på barmark kan orsaka stor skada på landmiljön, i synnerhet på våtmarker och sandmark, vilka är särskilt känsliga.
  - Den kraftiga minskningen av betande djur i kustmiljön gör att skogen numera tättnar snabbt vid landhöjning vilket missgynnar ryssnarven.
  - Ett aktivt friluftsliv och annan mänsklig aktivitet i områden där känsliga fågelarter häckar kan innebära störning med påverkan på häckningsresultatet för flera arter, t.ex. skräntärnorna på Storgrundet. För sandmiljöer eller känsliga ängs- och hedmarker kan ett för högt besöksstryck skapa slitageskador.
  - Militära övningar och aktiviteter kan orsaka skador på både den marina miljön och på land, t.ex. orsaka slitage, grumling och buller.
  - Illegal jakt och förföljelse av de stora rovfåglarna utgör ett hot.
- **Föroreningar**
    - Alla typer av verksamheter och åtgärder som leder till att miljöfarliga ämnen t.ex. metaller och organiska miljögifter, hamnar i den marina och limniska vattenmiljön utgör ett hot mot utpekade arter och naturtyper.
      - **Utsläpp från hushåll**
        - Avloppsvatten innehåller bl.a. metaller, läkemedelsrester, näringsämnen (fosfor och kväve) och andra svårnedbrytbara organiska ämnen. Ämnena som släpps ut kan t.ex. ackumuleras i bottensedimenten och påverkar de akvatiska organismerna negativt samt kan orsaka gödning av vattnet.
      - **Industriutsläpp**
        - Utsläpp och läckage av olja och kemikalier från exempelvis båttrafik kan skada både djur- och växtliv i havet och på land. Fåglar som kommer i kontakt med oljan kan ta stor skada, direkt genom att oljan fastnar på fjädrarna och indirekt genom en påverkan på bottenfaunan.
      - **Utsläpp från vattenbruk**
        - Fiskodling utgör utsläppskällor för näringsämnen kväve och fosfor, vilket riskerar att orsaka övergödning. I den marina miljön drabbar detta särskilt skyddade vikar. Fiskodlingar riskerar även att sprida sjukdomar till vilda fiskbestånd.

- Invasiva eller främmande arter
  - Den införda arten vattenpest (*Elodea sp.*) utgör ett stort problem för grunda bottenmiljöer då den sprider sig väldigt effektivt och riskerar att konkurrera ut befintliga arter och lokalt skapa stora artfattiga bestånd.
  - En etablering av contortatall (*Pinus contorta*) i skogsmiljön skulle vara negativt för områdets mångfald eftersom det utländska trädslaget kan konkurrera med naturligt förekommande vegetation.
  - Mink och mårhund är invasiva arter som kan orsaka stor lokal skada på markhäckande fågelpopulationer som vadare och tärnor, särskilt på öar.
  - Vid etablering av fiskodlingar uppstår en risk att främmande fiskstammar kommer ut i ekosystemet och korsar sig med vilda stammar.
  - Även andra främmande arter utgör ett potentiellt hot och kan introduceras via t.ex. barlastvatten.

- För de marina naturtyperna utgör kunskapsbrist fortfarande ett påtagligt hot. För att förvaltning och bevarandearbete ska kunna utföras på ett effektivt och ändamålsenligt sätt krävs fler inventeringar av länets marina miljöer. Detta för att få en bättre bild av arters och livsmiljöers förekomst och utbredning. Det behövs även en ökad kunskap om hur marina naturtyper och arter reagerar på olika former av påverkan.

Bevarandeåtgärder

Bevarandeåtgärderna i området ska leda till att de uppsatta bevarandemålen uppfylls över tiden. Det innebär att området måste ha ett tillfredställande skydd mot bland annat exploatering, samt att de skötselkrävande arterna och naturtyperna får den skötsel som krävs för att de ska nå eller upprätthålla ett gynnsamt bevarandetilstånd.

Områdets skydd

Förutom Natura 2000-bestämmelserna (7 kap 28-29 § miljöbalken) är området även skyddat inom naturreservatet Rödkallen-Söräspen. Det innebär att det finns reservatsföreskrifter som reglerar verksamheter inom området. De fullständiga reservatsföreskrifterna finns i reservatsbeslutet som finns att läsa på Länsstyrelsens hemsida.

På stora delar av Sandgrönorna råder tillträdesförbud mellan 1 maj och 31 juli. Det är även förbjudet att uppehålla sig inom 200 meter från öarna. Inget ytterligare skydd bedöms som nödvändigt i dagsläget.

Bevarandeåtgärder

Området ska i första hand fortsätta att utvecklas fritt genom intern dynamik och andra naturliga processer. Områdets fiskpopulationer regleras av gällande fiskelagstiftningar. Ryssnarven kräver skog som är lagom gles och fuktig. Eftersom artens växtlokal tidigare sannolikt hållits öppen av människor, är det troligt att skogen på sikt kommer att sluta sig och blir för mörk. Inga åtgärder har hittills gjorts, men slyröjning eller en utglesning av trädskiktet kan bli aktuellt för att bevara ryssnarven i området.

Åtgärder för att gynna Storgrundets koloni med skrântärnor kan bli aktuella. Även andra åtgärder som ökar förutsättningarna för att uppnå bevarandemålen för området kan bli aktuella i framtiden. Länsstyrelsen arbetar bl.a. löpande med att bygga upp ett bättre kunskapsunderlag för förvaltning av länets marina värden.

Bevarandetillstånd

Områdets landmiljöer har utsatts för liten mänsklig påverkan, har en hög grad av naturlighet samt hyser mycket höga naturvärden. Därför bedöms de utpekade naturtyperna ha ett bevarandetillstånd som i dagsläget är gynnsamt. Även bottnisk malört bedöms ha goda förutsättningar i området. Gråsäl och vikare följs inte upp på länsnivå och ingen bedömning kan göras av arternas bevarandetillstånd. Ryssnarvens tillstånd i området är inte heller känt. Fågellivet i sin helhet bedöms ha goda livsförutsättningar i området, men ingen bedömning av enskilda arter har gjorts.

Kunskapen om de marina miljöerna är idag bristfällig och någon bedömning av bevarandetillståndet för dessa kan i dagsläget inte göras.

Bilaga 1 – Arter och naturtyper

Enligt Naturvårdsverkets vägledning för svenska arter och naturtyper. För arter där vägledning saknas utgår beskrivningen främst från ArtDatabankens artfakta.

Arter ur Fågeldirektivets Bilaga 1

A001 – Smålom (Gavia stellata)

Lämpliga bytesdjur för smålommen är fisk upp till 20 cm, vilket i svenska inlandsvatten innebär främst småvuxen mört- eller laxartad fisk eller vatten med goda bestånd av siklöja. Lämpliga häckningsplatser utgörs i allmänhet av små och fisktomma skogstjärnar och myrgölar med flacka, gungflyartade stränder och med små gungflyholmar. Tillgång till områden med minimal mänsklig störning är viktigt. Arten är störningskänslig främst under ruvningen vilket innebär juni-juli i norra Sverige.

Under häckningstid utsträcks provianteringsturerna till fiskrika vatten upp till cirka 10 km från häckningslokalerna.

Smålommen övervintrar i marin miljö längs västra Europas kuster samt i södra Östersjön.

A002 – Storlom (Gavia arctica)

Storlommens huvudföda är fisk, i viss mån också vatteninsekter. Den behöver även lämplig plats att bygga sitt bo på vilket ofta innebär öar, särskilt mindre holmar, belägna i klarvattenssjöar (oligotrofa och mesotrofa) men arten häckar även på strandkanter. Tillgång till områden med minimal mänsklig störning är viktig. Arten är störningskänslig under häckningen (maj-juli/augusti), främst under ruvningsperioden.

Under häckningen rör sig arten normalt inom 1-10 km radie från häckningslokalen.

Storlommen övervintrar dels i östra Medelhavet och Svarta havet, dels i mindre utsträckning i västra Europa. Arten övervintrar även regelbundet längs södra Sveriges kuster.

A038 – Sångsvan (Cygnus cygnus)

Sångsvanen häckar i grunda, vegetationsrika vatten. Den kräver god tillgång på undervattensväxter under häckningssäsongen, liksom lämplig och god tillgång på grön växlighet under vintersäsongen.

Under häckningen rör sig paret normalt inom ett mycket begränsat område runt boplatsen. Sångsvanen blir könsmogen först vid 4 års ålder och fram till dess för de unga svanarna en kringströvande tillvaro i stora landskapsavsnitt.

Arten övervintrar i södra Sverige, Danmark och Nordsjöländerna.

A045 – Vitkindad gås (Branta leucopsis)

Den vitkindade gåsen häckar på små, flacka öar där den är skyddad från marklevande rovdjur. Arten fordrar stora, öppna gräsbevuxna ytor för sitt födosök, främst strandängar med kortvuxen eller kortbetad gräsvegetation. Den kräver rast- och övervintringslokaler med gott om lämplig föda (främst gräs) samt möjlighet att övernatta ute på vatten.

Under häckningen rör sig paret normalt inom ett område i storleksordningen någon km². Arten flyttar mellan häckningsområdena i Sverige och övervintringsplatserna i Holland.

A068 – Salskrake (Mergellus albellus)

Salskraken häckar i gamla spillkråkehål, i holkar eller i ihåliga stubbar. Boplatsen kan ligga ganska långt från vatten. Födan utgörs av mollusker och vatteninsekter samt till liten del av småfisk. Arten bosätter sig vanligen vid älvsel och avor samt i sjö- och tjärnrika områden. De vistas ofta i skogsomgärdade tjärnar eller vid risiga sjö- och älvstränder med skyddande skog. Myrflarkar utnyttjas regelmässigt under ungarnas uppväxttid.

Övervintringen sker främst längs grunda kustområden, men även i större isfria sjöar.

Under häckningen uppehåller sig salskraken inom ett relativt begränsat område kring boplatsen (storleksordning 25 km²).

Salskraken övervintrar i Östersjön och längs Nordsjökusten. Arten samlas ofta i stort antal på ett fåtal platser. I Östersjön är polska Szaecin Lagoon ett särskilt betydelsefullt område, där man beräknar att cirka 60-65 % av den nordvästeuropeiska populationen normalt övervintrar.

A075 – Havsörn (Haliaeetus albicilla)

Havsörnen är till stor del knuten till vatten för sitt näringssök (havsmiljö, större insjöar, älvar, vattenmagasin). Under häckningssäsongen är fisk den dominerande födan, men den tar även fågel och medelstora däggdjur. Under övriga delar av året dominerar fågel och fisk, där andelen kadaver är förhållandevis stor.

Bygger stora, omfångsrika och tunga bon och kräver därför kraftiga träd (i första hand tall) för boets placering. Botrådets medelålder längs ostkusten är minst 160 år och i Lappland 350 år. Havsörnen är mycket störningskänslig vid boplatsen.

Arten jagar över arealer i storleksordningen 50–200 km².

De könsmogna, etablerade örnarna är i huvudsak stannfåglar. Ungfåglarna rör sig över betydande områden under de första levnadsåren, men förhållandevis få lämnar landet. När örnarna blir könsmogna och etablerar sig vid 4–5 års ålder sker detta i allmänhet i närheten av uppfödningplatsen.

A082 – Blå kärrhök (Circus cyaneus)

Blå kärrhök bygger alltid sitt bo på marken i öppen terräng av olika karaktär; på myrar, hyggen, i kraftledningsgator, kärr eller på hedar, men även i vass samt i unga barrskogsplanteringar, i vide- eller björksnår eller till och med i sädesfält. Födan utgörs av fåglar och smågnagare som den fångar i öppen terräng, allt ifrån hygge och myr till åker och äng. Arten jagar under häckningstiden över arealer i storleksordningen 25-50 km². Arten är helt beroende av god tillgång på smågnagare för sin häckning, och häckar därför inte under år med låg tillgång på gnagare.

Biotopvalet under övervintringen utgörs av öppna, trädfrä marker som till exempel åkrar, ängar, hedar, våtmarksområden. De svenska blå kärrhökarna övervintrar i Västeuropa från södra Skandinavien till Medelhavsområdet. Ett mindre antal fåglar övervintrar i Nordafrika.

A094 – Fiskgjuse (Pandion haliaetus)

Fiskjusen är helt beroende av tillgång till öppet vatten inom sitt hemområde eftersom födan nästan uteslutande består av fisk. Den fångar endast ytligt gående fisk, ned till maximalt en halv meters djup. Fiskjusen fiskar i såväl eutrofa som oligotrofa sjöar liksom i större vattendrag och i grundare kustområden. Jaktframgången kan dock minska avsevärt om vattnet är alltför grumligt.

Fiskjusen är beroende av lämpliga träd för sitt bobygge. Det vanligaste trädslaget är tall (≥90%) där det stora risboet byggs i toppen av plattkronade, kraftiga träd, så att utsikt fås över omgivningen. Enstaka bon kan placeras i kraftledningsstolpar, stora torn eller på stora stenar i sjöar och vattendrag. Fiskjusen är ofta störningskänslig vid boplatsen.

Fiskjusen kan jaga upp till någon mil från boplatsen. Arten flyttar mellan Sverige och Västafrika söder om Sahara.

A098 – Stenfalk (*Falco columbarius*)

Stenfalken är en småfågelspecialist som häckar i anslutning till öppna, småfågelrika områden. Under goda gnagarår livnär den sig även i hög utsträckning på lämmel och sork. I fjällen häckar arten huvudsakligen i fjällbjörskogen, men går i stor utsträckning även ned i det intilliggande barrskogslandet. Nedanför fjällområdena häckar stenfalken i mindre antal i anslutning till öppen mark som myrar, mossar, hedar, öppna kustmiljöer och alvar. Stenfalken bygger inget eget bo utan utnyttjar risbon av framför allt kråka och korp, men även av fjällvråk, kungsörn och fiskgjuse. De utnyttjade bona kan vara placerade i träd likaväl som i klippor. Stundom häckar stenfalken direkt på en klipphylla eller på marken. Under vintern uppehåller sig stenfalken i öppna miljöer av olika slag, ofta större slättområden eller längs öppna kusttrakter. Under häckningen jagar arten över arealer i storleksordningen 15-25 km². Den övervintrar i västra Europa, fåtaligt även i södra Sverige.

A102 – Jaktfalk (*Falco rusticolus*)

Jaktfalken häckar i klippbranter (mycket sällsynt i träd) främst inom björskogsbältet eller videregionen i fjällkedjan. Jaktfalken är helt beroende av tillgång på risbon för sin häckning. Det vanligast utnyttjade boet tillhör korpen, men även fjällvråkens och kungsörnens bo utnyttjas tidvis. Ett korpbo blir nedslitet och obrukbart efter 2-3 års användning. Jaktfalken är helt beroende av en god tillgång på byten i form av fjäll- och dalripa. Ett par med ungar behöver cirka 180-200 ripor under perioden maj till och med augusti (beräknat på 2,3 ungar/kull). Är tillgången på ripor dålig under vårvintern så uteblir häckningen. Häckningsframgången är bättre under lämmelår, främst genom att predationen på ripa från andra rovdjur minskar, men även genom att jaktfalken också utnyttjar lämmel som föda. Arten jagar över arealer i storleksordningen 200-300 km². Jaktfalken är störningskänslig vid boplatsen, speciellt från mars till mitten av maj. Jaktfalken är en stannfågel. Under de mörkaste vintermånaderna är det dock troligt att åtminstone en del falkar förflyttar sig ut mot den norska kusten.

A103 – Pilgrimsfalk (*Falco peregrinus*)

Pilgrimsfalken häckar i branta klippväggar, fram till och med 1970-talet ofta även i risbon i träd (främst fiskgjusebon), samt på stora, blöta myrar där boet ofta återfinns på rissträngar bevuxna med dvärgbjörk och skvattram. I motsats till jaktfalken är pilgrimsfalken inte

beroende av risbon utan kräver i första hand klippphyllor som är skyddade från väder och vind i en från människan någorlunda ostörd miljö. Häckande par är mycket traditionsbundna och återvänder år efter år till samma häckplats.

Pilgrimsfalken lever nästan uteslutande av fåglar som den slår i luften.

Under häckningen jagar arten inom ett område i storleksordningen upp till två mil från boplatsen, i vissa fall ända upp till sex mil från boplatsen.

De sydvästsvenska falkarna övervintrar i västra Europa, söderut till Spanien och Portugal. Enstaka individer övervintrar även i södra Sverige. De nordsvenska falkarna övervintrar i Medelhavsområdet och i Afrika.

A127 – Trana (Grus grus)

Tranan häckar på sankta sjö- eller havsstränder, på våta myrmarker, på vattensjuka hyggen omgärdade av sumpskog, vid större slättsjöar, i öppna kärr, i sänkta sjöar och andra större eller mindre våtmarker. Ett gemensamt krav, oavsett val av habitat, är att tranorna har möjlighet att bygga boet oåtkomligt för marklevande rovdjur, det vill säga alltid omgärdat av vatten. Under häckningstid lever tranorna av rötter, skott och andra vegetabilier samt insekter, blötdjur, grodor, småfisk med mera. Under häckningen rör sig paret normalt inom ett område i storleksordningen 1 km². Tranan blir könsmogen vid 3-6 års ålder. Innan könsmognaden för ungranorna en kringflackande tillvaro och samlas ofta i stora flockar. Under höstflyttningen är ungarna beroende av föräldrarnas vägledning. Tranan övervintrar i Sydvästeuropa, främst i Spanien, men även i Portugal och Frankrike samt i Nordafrika.

A140 – Ljungpipare (Pluvialis apricaria)

Ljungpiparen häckar huvudsakligen i fyra olika miljöer. I norra Sverige är den en karaktärsart på fjällhedar och lokalt även på större, trädlösa myrar. I södra Sverige finns ett tynande bestånd på trädlösa högmossar, samt ett tämligen starkt bestånd på Ölands alvar.

Gemensamt för de olika populationerna är kraven på stora öppna områden, med låg och gärna något gles växtlighet.

Arten kräver stora sammanhängande öppna områden – ljungpiparen är ytterligt sällsynt när den sammanhängande arealen öppen mark understiger 15 ha. Överstiger den öppna arealen 30 ha uppträder arten tämligen regelbundet, men det är först när den sammanhängande arealen öppen mark är större än 90 ha som arten finns på alla våtmarker. Arten hävdar revir och rör sig då huvudsakligen inom ett område i storleksordningen 15-30 hektar.

I övervintringsområdet uppehåller sig ljungpiparen på öppna jordbruksområden. Den övervintrar huvudsakligen i västra och sydvästra Europa.

A157 – Myrspov (*Limosa lapponica*)

Myrspoven behöver tillgång till lämpliga häckningsmiljöer i form av öppna, gärna lite fuktiga hedar i lågfjällsområden. Arten kan i lämpliga områden häcka i glesa kolonier. Tillgång till störningsfria häckningsplatser är nödvändig. Vissa år verkar myrspoven inte häcka alls, troligen på grund av för dåliga klimatförhållande på häckningslokalerna som exempelvis sen snösmältning, och kan då helt utebliva från sina häckningsplatser. Detta gör att bestånden kan växla kraftigt från år till år. Hemområdet under häckningstid är gissningsvis i storleksordningen 15-25 km².

Myrspoven rastar främst längs våra kuster i grunda våtmarksmiljöer utan högre vegetation. Den övervintrar längs Europas och Afrikas västra kuster samt i Medelhavsområdet.

A166 – Grönben (*Tringa glareola*)

Grönbenans lämpliga häckningsmiljöer utgörs av sankta stränder längs sjöar och vattendrag samt på fuktiga/våta gräs- eller starrbevuxna myrar. Arten kräver tillgång på öppet vatten och dyga stränder. Den är särskilt vanlig i områden med flarkmyrar.

De högsta tätheterna hittar man i stora sammanhängande våtmarkspartier, men arten häckar regelbundet även vid mindre skogsomgärdade myrar.

Under flyttningen påträffas grönbenan både längs kusten samt vid olika inlandsvåtmarker av öppen karaktär.

Grönbenan hävdar revir och rör sig då inom ett område i storleksordningen 1-5 km².

Arten övervintrar främst i tropiska Afrika, men delvis även i södra Afrika.

A170 – Smalnäbbad simsnäppa (*Phalaropus lobatus*)

Smalnäbbad simsnäppa behöver tillgång på lämplig föda i form av mygglarver, små vattenlevande insekter och stora planktiska kräftdjur. Lämpliga häckningsplatser är fisktomma fjällsjöar, myrgölar eller större flarkmyrar. Arten håller främst till i områden med vattenomflutna startuvor eller där starren bildar en gles bård ut mot öppet vatten. Det bestånd som finns i Bottniska viken och Skärgårdshavet häckar främst på små öar med rik förekomst av små vattensamlingar samt i grunda vikar.

Hos smalnäbbad simsnäppa är det hanarna som ruvar äggen och tar hand om ungarna, medan honorna efter äggläggningen påbörjar flyttningen söderut. Arten övervintrar i Indiska oceanen, till stor del ute till havs.

A177 – Dvärgmåås (*Hydrocoloeus minutus*)

Dvärgmåsen är en sällsynt häckfågel i Sverige. Den häckar vid träsksjöar, grunda, vegetationsrika sjöar, kärr och grunda havsvikar samt lokalt på mindre skär längs kusten. Den är utbredd i första hand i Väster- och Norrbotten, men lokalt finns den även i lappmarkerna och i södra Sverige.

Under häckningsperioden livnär sig dvärgmåsen främst på insekter som den fångar över vattenytan. Boet byggs på en liten tuva eller holme i vattnet.

Arten övervintrar främst i Medelhavet.

A190 – Skräntärna (*Hydroprogne caspia*)

Skräntärna behöver tillgång till lämpliga bytesdjur, vilket i svenska vatten främst är abborre, mört och strömming. Den fiskar framför allt i grunda kustområden eller i kustnära (inom 30-40 km) sjöar. Lämplig plats för bobygge är flacka, vegetationsfattiga sandrevlar eller klippöar i havsbandet (egentliga Östersjön, Bottenhavet och Bottenviken, även Väneren). Arten häckar företrädesvis i koloni.

Tillgång till områden med minimal mänsklig störning är viktig. Arten är störningskänslig under häckningen (maj-juli/augusti), främst under ruvningsperioden. Häckningslokalen och dess omgivande arkipelag bör sakna fyrfota rovdjur, framför allt mink. Under häckningen kan födosökande skräntärnor uppsöka fiskrika vatten åtskilliga mil från boplatsen. Arten är långlivad med relativt låg reproduktion.

Skräntärnan övervintrar i tropiska Västafrika, där floden Nigers inlandsdelta i Mali är särskilt betydelsefullt.

A193 – Fisktärna (*Sterna hirundo*)

Fisktärnan behöver tillgång på fiskrika sjöar och/eller grunda kustområden samt störningsfria häckningsplatser.

För att större kolonier ska kunna etableras krävs rovdjursfria områden; framför allt mink och räv bör hindras på häckningsplatserna.

Under häckningen födosöker fisktärnorna inom ett område i storleksordningen 1-5 km².

De nordiska fisktärnorna övervintrar huvudsakligen längs kuststräckan mellan Västafrika och Godahoppsudden.

A194 – Silvertärna (*Sterna paradisaea*)

Silvertärnan behöver tillgång på fiskrika sjöar och/eller grunda kustområden samt till störningsfria häckningsplatser. För att större kolonier ska kunna etableras krävs rovdjursfria områden, framför allt frånvaro av mink och räv.

Under häckningen födosöker silvertärnorna inom ett område i storleksordningen 25 km². Arten övervintrar längs södra Afrikas kust och i Södra Ishavet.

A195 – Småtärna (*Sternula albifrons*)

Småtärnan behöver föda i form av småfisk och större kräftdjur. Arten är strikt bunden till långgrunda strandområden och jagar i regel patrullerande utanför strandlinjen. Tillgång på lämpliga häckningsplatser är av allt att döma en begränsande faktor. Arten häckar på kala sandstränder, på låga sand- eller grusrevlar och på industri- och utfyllnadsmark vid kusten. För att större kolonier ska kunna etableras krävs rovdjursfria områden och framför allt mink och räv bör hindras nå häckningsplatserna. Uppsättning av tornfalksholkar måste undvikas i närheten av tärnkolonier.

Under häckningen kan födosöken utsträckas åtskilliga km bort från bopplatsen. Arten övervintrar längs Afrikas västkust.

A222 – Jorduggla (*Asio flammeus*)

Jordugglan vill ha tillgång på lämplig föda i form av sork och andra smågnagare, och häckar vanligen inte när tillgången på gnagare är låg. Arten är knuten till områden med större sammanhängande ytor öppen mark. Vanliga häckningsmiljöer är myrar och hedar, kalhyggen, kraftledningsgator, strandängar samt stora områden med permanenta ängsmarker eller extensivt bete i jordbrukslandskapet. Den häckar även sällsynt i skärgårdsmiljö. Under häckningen jagar arten över arealer i storleksordningen 5–25 km². Jordugglan övervintrar i västra och sydvästra Europa samt norra Afrika.

A236 – Spillkråka (*Dryocopus martius*)

Spillkråkan kräver tillgång på lämplig föda i form av vedlevande insekter och myror. Den födosöker ofta lågt i träd, på stubbar med mera, gärna i rotrötad gran efter hästmyror.

Tillgång på lämpliga häckningsplatser, främst i form av grov asp, tall eller bok, är också nödvändigt. I södra och mellersta Sverige råder ingen uttalad brist på lämpliga häckningsträd, däremot kan tillräckligt grova stammar saknas i stora delar av Norrland där skogsbruket är mera intensivt och tillväxten sämre. För att spillkråkan skall häcka måste stamdiametern i brösthöjd överstiga 30 cm för asp och 40 cm för tall. Medelåldern på utnyttjade tallar är i Småland 115 år, Uppland 170 år, Dalarna 187 år och i Gästrikland 239 år.

Spillkråkan är något av en nyckelart i boreala och nemoboreala skogsekosystem genom att den årligen producerar ett stort antal bohål lämpliga för större hålhäckande fåglar och däggdjur som ej själva förmår mejsla ut sitt bo.

Spillkråkan är en stannfågel som under sommarhalvåret i södra Sverige födosöker över arealer i storleksordningen 100–1 000 ha. Vintertid rör sig arten över större områden. I Norrlands inland är artens hemområden troligen betydligt större än i södra Sverige.

A241 – Tretåig hackspett (Picoides tridactylus)

Den tretåiga hackspetten vill ha tillgång på lämpliga häckningsmiljöer i form av skog med ett stort inslag av döda eller döende träd. I Sverige hittar man den idag främst i de av skogsbruket relativt sett mindre påverkade barrskogsområdena i Norrland, huvudsakligen i olikåldrig naturgranskog med kontinuerlig förekomst av barkborreangripna träd och högstubbar och ofta i sumpskogar. Arten kan även förekomma i flera andra skogstyper så länge kraven på rik födotillgång i form av vedlevande insekter är tillgodosedda. Häckningar har till exempel konstaterats på brandfält, i lövbrännor och i äldre alstrandskog.

Arten är specialist på barkborrar (både larver och vuxna individer). Eftersom barkborrarna ofta har tillfälliga massupträddanden är tretåig hackspett mer rörlig än många andra hackspettar. Den är till viss del anpassad till att utnyttja massförekomster av barkborrar i samband med bränder, stormfällan och liknande skador på skog. Vintertid torde den dubbelögade bastborren (*Polygraphus poligraphus*) vara en mycket viktig födoresurs. Jämförelser av tillgången på stående död ved med kvarsittande bark i svenska och schweiziska revir visar att mängden substrat måste överstiga 10-15 m³/ha eller utgöra cirka 5% av den stående biomassan inom en areal av cirka 100 ha.

Arten är huvudsakligen en stannfågel som dock kan röra sig lite längre sträckor vintertid. Häckningsreviret är i storleksordningen 25-100 ha.

A272 – Blåhake (*Luscinia svecica*)

Blåhaken häckar i tät fuktig fjällbjörkskog och täta videsnår på sumpiga platser i fjällen, samt längs bäckar och vid myrar i övre barrskogsområdet.

Arten hävdar revir och rör sig då inom ett område i storleksordningen 1 ha.

Blåhaken övervintrar i södra Asien. Skandinaviska blåhakar flyttar i mindre omfattning även till Afrika.

Övriga fågelarter

A005 – Skäggdopping (*Podiceps cristatus*)

Skäggdopping häckar i grunda slättsjöar samt havsvikar i Götaland, Svealand samt längs Norrlandskusten. För att den ska trivas krävs skyddande vass, starr eller annan vegetation. Skäggdoppingen äter fisk och större vatteninsekter. De flesta skäggdoppingarna lämnar oss i september och november och tillbringar vintrarna i västra och sydvästra Europa och Medelhavsländerna. Några övervintrar också i södra Sverige.

A006 – Gråhakedopping (*Podiceps grisegena*)

Gråhakedoppingen häckar i kustnära områden i norra Norrland, lokalt i Mellansverige samt i Skåne och på Öland. Arten häckar i näringsrika dammar och småsjöar med rik undervegetation och ett rikt insektsliv. Boet är en flotte av växtdelar och ligger ofta väl dolt inne i tät vegetation. Gråhakedoppingen livnär sig främst av vatteninsekter och kräftdjur, men även av fisk. Bortflyttningen sker i augusti till oktober. Vintern tillbringas vid Nordsjöns kuster samt i Medelhavet och de schweiziska alpsjöarna, men enstaka exemplar kan även övervintra i södra Sverige. Den återvänder sedan i mars och april.

A017 – Storskarv (*Phalacrocorax carbo*)

Storskarven häckar kolonivis längs de svenska kusterna och även vid större insjöar. Den bygger ett bo av grenar, tång och annat material på öar och skär. Ibland även på marken eller i buskar. Storskarven livnär sig på fisk och är en generalist och opportunist, dvs äter de flesta förekommande arter inom ett rimligt storleksintervall. Vanligaste byten i sjöar är mört,

gärs och abborre, vid kusten strömming, tånglake, mört och abborre. Merparten av de svenska storskarvarna övervintrar i södra Europa.

A039 – Sädgåås (Anser fabalis fabalis)

Sädgåsen häckar i Norrbotten främst på myrar, invid tjärnar, bäckar eller översilningsmark. Arten är mycket störningskänslig på häckningslokalen och på ruggningsplatsen, och mycket svårsedd när den häckar. Födan utgörs under sommaren av bland annat fräken, ängsull, kråkbär, samt starr, gräs och örter.

På rastlokalerna kräver gässen stora öppna fält med lämplig föda såsom stubbåkrar med spillsäd, skördade fält med rester av rotfrukter (till exempel potatis, betor eller morötter) eller sädesbrodd. De kräver också skyddade nattplatser i form av ostörda sjöar eller havsvikar på inte alltför långt avstånd från födosöksområdena.

A043 – Grågås (Anser anser)

Grågåsen häckar allmänt i södra Sverige samt längs Norrlandskusten. Boet byggs oftast på holmar eller halvöar intill vattnet, gärna på en liten höjd med fri utsikt över vattnet. Liksom andra gäss är grågåsen oerhört ortstrogen och återkommer år efter år till samma plats. Grågåsen äter gräs, späda skott och blad av olika örter såsom maskros och strandaster. På grunt vatten kan den även äta alger och bandtång. Tillfälligt äter den också säd och bär. Flyttar i september och oktober ner till västra och sydvästra Europa.

A046 – Prutgåås (Branta bernicla)

Prutgåsen passerar förbi södra Sverige under vår- och höstflyttning men antalet rastande är långt under 2 % av Europapopulationen. Prutgåsen äter bandtång, alger och gräs. Höststräcket av prutgäss passerar Sverige huvudsakligen mellan mitten av september till slutet av oktober och vårsträcket från slutet av april till början av juni.

A048 – Gravand (Tadorna tadorna)

Gravanden häckar vid flacka stränder längs kusten från Bohuslän till norra Uppland. Den häckar även sparsamt i inlandet i Skåne, på Öland och Gotland. Den äter små kräftdjur,

snäckor, musslor och maskar, samt insekter. Redan i juli och augusti börjar flyttningen mot sydväst, och många av de svenska gravänderna övervintrar vid floden Elbes mynning i havet vid tyska kusten. Tidig vår under februari och mars återvänder dem till Sverige.

A050 – Bläsand (Anas penelope)

Bläsanden häckar i anslutning till vattendrag, små tjärnar eller sjöar i inlandet från Dalarna och norrut, samt lokalt längs Norrlandskusten. Boet byggs i skydd av tät vegetation och kan ligga i en tuva på sank mark, eller i ljung och annan risvegetation i skogen ganska långt från vatten. Ofta döljs det då av buskar eller nedhängande grenar. Bläsanden äter gärna gräs, nate och andra vattenörter. Till skillnad mot vuxna fåglar så är ungarna beroende av animalisk föda såsom vatteninsekter och snäckor.

Under september månad till oktober månad flyttar bläsänderna söderut. De kan då uppträda i stora flockar och flyttar då oftast längs med kusterna. Övervintrar i huvudsak i västra och sydvästra Europa. Återkommer sedan april och maj.

A052 – Kricka (Anas crecca)

Krickan häckar såväl vid kusten som vid vatten i inlandet, men främst vid mindre sjöar och tjärnar. Den förekommer över hela landet men har de starkaste bestånden i Norrland.

A053 – Gräsand (Anas platyrhynchos)

Gräsanden häckar vid vatten över hela Sverige, även längs kusten och i skärgårdsmiljö. Arten är den vanligaste simanden i landet och förekommer även i direkt anslutning till fjällområden, den är dock vanligast i de södra och mellersta delarna.

Gräsanden nyttjar alla typer av vatten, från små nästan igenvuxna dammar till stora sjöar och skärgård, men trivs bäst där det finns stora vassar och rikligt med fräken. Den lever främst av vattenväxter men äter även säd, insekter och kräftdjur. Arten är mycket mångsidig vad gäller val av boplatser och kan häcka på tak, i gamla kråkbö, i uppsatta bo-korgar eller i en tuva på en mindre ö.

Många gräsänder övervintrar i landet, medan andra under samma period flyttar till Mellan- och Västeuropa.

A054 – Stjärtand (*Anas acuta*)

Stjärtand förekommer i tre olika typer av miljöer; på strandängar, skär och djupt inskurna havsvikar längs Östersjökusten från Blekinge till Uppland och i Västerbotten - Norrbotten, i vegetationsrika sjöar på enstaka platser i Götaland och mer allmänt i Västerbotten och Norrbotten samt, vid vegetationsrika myrar och sjöar av näringsfattig karaktär i ett vidsträckt område längs och nedom fjällen från Dalarna till Torne lappmark.

Stjärtandens föda består till väsentlig del av späda växtdelar under en stor del av året, men före och under äggläggning är honorna beroende av högvärdigt animaliskt protein från vattenlevande blötdjur och insekter (bland annat fjädermygglarver). Hanarnas konsumtion av animalisk föda under motsvarande period är väsentligt lägre. Efter äggläggningen sjunker honornas intag av ryggradslösa djur till en betydligt lägre nivå. Även ungarna är beroende av animalisk föda under den första tiden av sin levnad. I en norrbottnisk kustnära häckningssjö utgjorde frön av starr den vanligaste födan. Eftersom en stor del av födosöksbeteendet består i att tippa, utnyttjar stjärtanden uppenbarligen i hög utsträckning föda på sjöbottnarna och tack vare sin långa hals kan den nå större djup än andra simänder. De svenska stjärtänderna övervintrar i västra Europa, medelhavsländerna, Nordafrika, samt möjligen också söder om Sahara.

A056 – Skedand (*Anas clypeata*)

Skedanden häckar på strandängar och vid näringsrika slättsjöar, lokalt även öar vid kusten. Den finns över stora delar av Götaland, Svealand och längs Norrlandskusten, men är överlag sällsynt och inte minst lokal i sin förekomst. Vanligast är den på Öland och Gotland. Skedanden är i jämförelse med våra andra simänder specialiserad i sitt födoval och i sitt sätt att söka föda. Födan är övervägande animalisk (små kräftdjur, mollusker, vattenlevande insekter och deras larver) men innehåller också vegetabilier. Våra skedänders vinterkvarter ligger huvudsakligen i Västeuropa och kring Medelhavet.

A061 – Vigg (*Aythya fuligula*)

Viggen häckar såväl vid kusten som vid inlandsvatten och är spridd över större delen av Sverige. Arten har en mycket vidsträckt utbredning från slättbygderna i Skåne till myrområdena i Torne lappmark. Förekomsterna är dock mest koncentrerade till landets östra delar.

Vid insjöar ligger bona ofta väl skyddade inne i vassen eller bland tuvor av starrgräs på fuktiga ställen intill stranden. Ute i skärgården häckar den gärna på holmar eller öar tillsammans med måsar och tärnor, där den känner sig tryggare och inte behöver dölja sitt bo lika väl. Viggens föda utgörs av små snäckor, blötdjur och andra smådjur, men även frön och växtdelar.

De flesta viggas är flyttfåglar som lämnar landet i september – november, och flyttar då till länderna i mellersta och västra Europa. En del övervintrar i de södra delarna av Sverige.

A062 – Bergand (Aythya marila)

Berganden är en utpräglad nordlig art med vid cirkumpolär holarktisk utbredning. I Sverige är berganden framför allt en häckfågel i fjällmiljö men återfinns också sällsynt längs ostkusten. Fjällens bergänder häckar i små till medelstora sjöar i vide- och björkregionerna, mer sällsynt i den övre barrskogsregionen.

I fjällkedjan häckar merparten av bergänderna vid grunda och näringsrika sjöar, helst där det finns skyddande växtlighet av vide, ljung eller gräs på stranden. De kushäckande bergänderna i norr finns både på låga gräsbevuxna skär i den yttre skärgården och vid vegetationsrika djupt inskurna havsfjärdar. Här placeras boet ofta där det också häckar vigg, ej sällan i kolonier av fiskmå, skrattmå, fisktärna eller silvertärna.

Vad som sannolikt är inhemska bergänder rastar vår och höst på grunda havsfjärdar i norra Ångermanland och södra Västerbotten. På svenska rast- och vinterområden ligger bergänderna om dagen ofta i skyddade kustområden i vikar och vid hamnar, varifrån de om natten flyger ut till födosöksområden till havs (i regel grundare än 10 m och med god tillgång på musslor).

A063 – Ejder (Somateria mollissima)

Ejder häckar längs kusten från Bohuslän till Norrbotten, företrädesvis på öar. I vissa skärgårdar och kustavsnitt häckar arten allmänt, men är mer sparsamt förekommande längs Norrlandskusten. Tidig vår flyttar ejdrarna till sina häckningsområden. Så fort paren kommer till sina häckningsplatser söker honan en boplats, företrädesvis på öar, allt från små skär och kala kobbar till medelstora skogklädda öar. Stora öar, liksom halvöar och strandängar, med förekomst av fyrfota rovdjur undviks. Under senare år har även ett skifte i boplatsvalet kunna registreras genom att mindre skogklädda öar och kala öar övergivits som häckningsplats. Ejderhonan har stor boplatstrohet, dvs. häckar i allmänhet på samma ö år efter år. Boet byggs av allehanda tillgängligt material som t.ex. gräs och tång och ligger på marken i en skreva, under en buske, i högt gräs, höga örter eller på tångbankar. Ejderns föda består huvudsakligen av musslor, framförallt blåmusslor, vilka hämtas på upp till 20 m djup.

Även kräftdjur, taggdjur och enstaka fiskar ingår i födan. Små ungar lever av kräftdjur, små mollusker och insekter. Flyttningen till övervintringsområdena sker i september till november.

A064 – Alfågel (*Clangula hyemalis*)

Alfågeln häckar främst i de övre delarna av fjällkedjan. Det är den vanligaste sjöfågeln vid fjällsjöar över 700 möh och huvuddelen av det svenska beståndet häckar på höjder över 500 möh, samt på de vidsträckta myrarna kring Tavvavuoma i nordligaste Norrbotten. Arten häckar framförallt vid små och grunda sjöar, gärna i områden med en mosaik av sjöar och låglänta starrängar. Särskilt föredrar den sjöar med tillgång på skyddade boplatser på småöar och holmar.

Under den första tiden livnar sig ungarna huvudsakligen på vattenlevande smådjur. Samtidigt som alfågeln till viss del är opportunistisk i sitt födoval, hittar man den främst i vatten med rik förekomst av stora eller långsamsimmande kräftdjur, insekter och snäckor. I Sverige tycks förekomsten av den stora gälbladfotingen *Polyartemia forcipata* (*Branchiopoda, Anostraca*) vara extremt viktig; undersökningar från området norr om Torneträsk visade att alfågeln enbart häckade i sjöar med denna art. Andra viktiga födoobjekt är gälbladfotingen *Branchinecta paludosa*, sköldbladfotingar (*Notostraca*; till exempel *Lepidurus arcticus*), stora hinnkräftor (*Cladocera*; till exempel *Bythotrephes longimanus* och *Eurycerus lamellatus*) samt allehanda vattenlevande insekter och insektslarver. Som en följd av brist på lämplig föda i övriga vatten hittar man nästan uteslutande häckande alfåglar i relativt grunda och fisktomma vatten.

Vinterbeståndet är koncentrerat till utsjöbankarna Hoburgs bank och Norra Midsjöbanken, Rigabukten inklusive områden runt Ösel och Dagö, samt tyska och polska Östersjökusten. Stora mängder övervintrar även längs Gotlands ostkust. Övervintringsområdena för de i Sverige häckande alfågeln är inte kända i detalj. Ringmärkning i området norr om Torne träsk har resulterat i återfynd såväl längs nordnorska kusten som på de danska öarna.

A066 – Svärta (*Melanitta fusca*)

Svärtan är en insjöhäckande dykare som koloniserat Östersjöns brackvattenmiljö men tillbringar vintern i grunda havsområden. Den kräver för sin trivsel klart vatten och föredrar områden med tillgång till vindskyddade vattenytor såsom flador och sund. Längs Östersjökusten häckar den vanligen på öar medan boet i norra Sverige och på Gotland i stor utsträckning ligger på fastland, ofta en bit från stranden. Boet placeras väl skyddat i tät vegetation, längs kusten ofta i enbuskmattor, alsnår, under täta nedhängande grangrenar

eller i hög örtvegetation. I ytterskärgråden ligger bona ibland i måsfågelkolonier med silltruten som vanligaste granne. Födan utgörs av mollusker och kräftdjur. I sötvatten äter den mycket insekter och insektslarver.

Ungkullarna splittras lätt vid störningar från exempelvis båtfolk och dessutom är de känsliga för blåsig, kallt och regnigt väder. Ungmortaliteten är i de flesta områden mycket hög och det har framförts att Östersjöbeståndet inte är självbärande utan upprätthålls genom ett inflöde av svärter från andra håll.

Svärten övervintrar i södra Östersjön, i farvattnen runt de danska öarna, i Kattegatt och i Nordsjön.

A067 – Knipa (Bucephala clangula)

Knipan häckar vid sjöar och vattendrag över hela landet och är en mycket utbredd häckfågel på de flesta håll. Dock saknas den eller är mycket ovanlig längs kusterna i södra Sverige samt på Gotland och Öland. Den förekommer vid alla typer av sötvatten, men verkar föredra måttligt djupa sjöar och dammar med gles förekomst av vattenväxter. Födan utgörs av snäckor, musslor, insektslarver och en del fröer. Knipan häckar i holkar, gamla spillkråkebon eller ihåliga träd.

På hösten flyttar knipan söderut så långt som det behövs för att finna öppet vatten, oftast inte längre ner än till Danmark.

A069 – Småskrake (Mergus serrator)

Småskranken häckar vid kusten och i invatten från Norrbotten till Skåne.

För att den ska trivas krävs klart vatten och gärna steniga stränder. Småskranken har sitt bo på marken bland klippblock eller tät vegetation, ofta mycket väl dold.

Småfisk utgör småskrakens huvudföda.

I september till oktober lämnar småskrakarna sina häckplatser. Många övervintrar vid Öland och Sveriges södra kuster men många fortsätter även ner till Europas västra kuster.

A070 – Storskrake (Mergus merganser)

Storskraken häckar vid klarvattensjöar och vattendrag i så gott som hela landet. Den förekommer även vid kusterna, framför allt ostkusten.

Häckningen sker i holkar eller ihåliga träd, under stenar eller under täta granar som finns i anslutning till någon större fiskrik sjö. I Norrland häckar den även intill större älvar.

Storskraken lever främst av småfisk.

I september börjar de olika kullarna slå sig tillsammans i stora flockar. De mest kända samlingsplatserna för storskraken är sjöarna Roxen i Östergötland och Åsnen i Småland där man observerat flockar på uppemot 25 000 individer. Genom en form av kollektivt fiske driver dessa flockar fiskstim in på grunt vatten, för att där lättare komma åt att fisken. Storskraken flyttar oftast inte mycket längre söderut än att den kan hitta öppet vatten. Beroende på isförhållanden under vintern kan stora mängder storskrake övervintra i Östersjön.

A130 – Strandskata (Haematopus ostralegus)

Strandskatan häckar längs kusten från Bohuslän till Norrbotten samt på Öland och Gotland. Arten häckar dessutom i inlandet kring de större sjöarna. Häckningen sker oftast på öppna strandmarker, såväl på sand- och grusstränder, som på strandängar. Boet består av en grop i marken som är prydd på insidan med små vackra stenar eller musselskal. Blåmusslor, insekter, kräftdjur och blötdjur utgör strandskatans föda. Redan i mars anländer strandskatorna till södra Sverige men till Norrbotten först i maj. Under vinterhalvåret flyttar majoriteten av de svenska strandskatorna mot sydväst till Nordsjöländerna, Brittiska öarna och Frankrikes atlantkust.

A137 – Större strandpipare (Charadrius hiaticula)

Större strandpiparen häckar på sandiga eller grusiga stränder längs hela den svenska kusten. Den häckar även på alvarmark på Öland och Gotland samt på hedmark i fjällens lav- och övre videbälte. I inlandet häckar arten sparsamt från norra Härjedalen till Torne lappmark. Större strandpiparen är i rörelse både dag och natt. För att lokalisera bytesdjuren, insekter, blöt- och kräftdjur samt maskar, använder de sig av såväl syn som hörsel. Från slutet av juli till oktober sker bortflyttningen.

A142 – Tofsvipa (Vanellus vanellus)

Tofsvipan häckar på fält, sankängar och myrar. Den förekommer över större delen av landet. Tofsvipan är en av våra tidigaste vår- och sommargäster. Den kommer i februari - april och

flyttar i juni - oktober till Västeuropa och till de västra Medelhavsländerna. Arten häckar spritt i södra och mellersta Sverige upp till mellersta Värmland, centrala Dalarna och längs Norrlandkusten till södra Ångermanland. Förekomsten i landets norra delar är mycket mer lokal, där en koncentration till älvdalar och jordbruksmarker kan ses. I sparsamma till sällsynta fall häckar den dock på våta myrar över stora delar av Norrlands inland. Tofsvipan livnär sig på insekter, vegetabilier, sniglar och maskar.

A146 – Mosnäppa (Calidris temminckii)

Mosnäppan häckar framför allt i fjällens björkskogsregion och i videregionens låg- och mellanalpina zon där den i första hand hittas i anslutning till sandiga sjö- och älvstränder med gles vegetation i form av lågvuxna ris. Arten är emellertid mycket mångsidig i sitt val av häckningsplats. Så länge kraven på områden med gles och låg vegetation är uppfyllda kan man hitta den i mycket olika miljötyper. Som exempel kan nämnas att mosnäppan tidigare häckat i stor omfattning på slätterängar och betesmarker runt Bottniska viken och längs Torne älv. På de stora myrarna runt Vittangi häckar den på palsliknande torvplatåer med lågvuxen växtlighet i form av lavar och gräs.

Mellanårsvariationen i antalet häckande par varierar kraftigt från område till område beroende på den lokala väderlekssituationen (snömängd) och födotillgång. Boet, en skålformad grop på marken fodrad med växtmaterial, byggs helt öppet eller i låg vegetation. Mosnäppan tillhör de mer långflyttande av våra småvadare. Västliga populationer tillbringar vintern i Sahelområdet och längs kusterna i Västafrika. Mosnäppan ses dessutom regelbundet men i små antal längs Medelhavets stränder under vinterhalvåret.

A153 – Enkelbeckasin (Gallinago gallinago)

Enkelbeckasinen häckar vid alla typer av våtmarker, i sankmarker, skogsdiken och på fuktiga hyggen över hela landet. Den ganska djupa bogropen placeras ofta i en tuva och är fodrad med torra strån. Födan utgörs av maskar, insekter, larver och sniglar men också av frön från diverse kärrväxter. Undantagsvis kan enkelbeckasinen övervintra i södra Sverige, men flertalet fortsätter mot västra eller södra Europa, ibland så långt ner som till norra Afrika.

A158 – Småspov (*Numenius phaeopus*)

Småspoven häckar på torrare myrmark och fuktiga fjällhedar, dessutom sparsamt på stora kalhyggen i inre Norrland. Den förekommer från västra Dalarna - västra Hälsingland till Torne lappmark, i västra Västerbotten samt i norra och västra Norrbotten. Arten häckar även regelbundet men fåtaligt i Närke samt tillfälligt i Västergötland.

A161 – Svartsnäppa (*Tringa erythropus*)

Svartsnäppa häckar i torr barrskog, på brandfält och hyggen, ofta i närheten av myrar men även på myrar. Den förekommer i Norrlands inland söderut till Jämtland.

Oftast är boet en grund grop i öppen fuktig mark i barrskog. Födan utgörs av ryggradslösa djur och bland annat tack vare sina ganska långa ben kan svartsnäppan vada vid relativt djupa stränder. Den simmar också ibland och "tippar" som en and med huvudet under vattnet.

Svartsnäppan övervintrar runt Medelhavet, i södra Asien och ibland i tropiska Afrika.

A162 – Rödbena (*Tringa totanus*)

Rödbenan häckar dels på sankängar och betesmarker vid kusten eller större insjöar från Bohuslän upp till Norrbotten, dels på blötängar eller vid stränder i fjällen och närliggande barrskogsregion från norra Dalarna upp till Torne lappmark. Arten finns även på Sydsvenska höglandet och sporadiskt i Norrlands inland.

Ofta är boet dolt i en tuva men inte så sällan kan det ligga helt öppet, särskilt om boet är placerat inne i ett mås-samhälle. Förutom stora öppna områden vill rödbenan ha tillgång till observationsplatser, till exempel stora stenblock eller staketstolpar.

Arten flyttar under juli – september till västra Europa, Medelhavsländerna och norra Afrika.

A164 – Gluttsnäppa (*Tringa nebularia*)

Gluttsnäppan häckar i anslutning till myrar i skogslandskap och förekommer från mellersta Värmland - nordvästra Gästrikland och norrut. Boet är en grund grop på torr mark ofta långt från vattnet. Födan utgörs av insekter, småfisk och kräftdjur.

Höstflyttperioden börjar redan i slutet av juni och pågår till och med september, vilket innebär att många gluttsnäppor befinner sig en ganska kort period i landet. Gluttsnäppan återkommer till häckplatsen i maj från vinterviste i södra Afrika.

A165 – Skogssnäppa (Tringa ochropus)

Skogssnäppan häckar vid tjärnar, myrar och kärr i barrskog över så gott som hela landet. Boet läggs i ett gammalt trastbo eller duvbo, taket på ett skatbo eller en mossig stubbe. I brist på gamla övergivna trastbon kan den också ta ett nytt och köra bort värdparet. Redan i slutet av april och senare i maj lägger honan tre till fyra ägg. Födan består mest av insekter vid vatten och deras larver men också maskar och blötdjur. Redan före midsommar kan man se skogssnäppor som börjat sin flyttning söderut. Det är honorna som ger sig av först medan hannen kan vara kvar en bra bit in i juli. Sträcket pågår till in i september, varvid ungarna bildar eftertruppen. Skogssnäppan övervintrar i södra Europa och norra delarna av Afrika.

A169 – Roskarl (Arenaria interpres)

Roskarl förekommer längs ostkusten från Blekinge till Norrbotten samt på Öland och Gotland. Enstaka häckningar sker även i Väneren. Den häckar på kala holmar och skär från mellanskärgården och utåt, med de högsta tätheterna i ytterskärgården. Den föredrar öar med grusiga, steniga eller klippiga stränder, gärna i anslutning till mås- eller tärnkolonier. De stora områdena med landhöjningskust är förmodligen den enskilt viktigaste anledningen till artens relativt goda förekomst i Bottniska viken. Genom landhöjningen skapas kontinuerligt goda häckningsmiljöer i form av öppna stränder och vegetationsfria kobbar och skär. Födan består av allehanda smådjur (insekter, spindlar, små kräftdjur, snäckor och små musslor) som fåglarna plockar på stränderna och i vattenlinjen. Roskarlen flyttar mot sydväst till övervintringsområden i Marocko och västra Afrika.

A173 – Kustlabb (Stercorarius parasiticus)

Kustlabb häckar solitärt på kala skär vid kusten från norra Småland till Norrbotten samt längs norra Västkusten. Den häckar talrikast i de yttre skärgårdarna långt ute i havet. Boet läggs på öppen hållmark på smärre holmar, skär, kobbar och öar med sparsam vegetation, sällan på

fastlandet. Födan utgörs främst av fisk som den rövar från andra fåglar genom att med våldsamma attacker tvinga dem att släppa eller kräkas upp födan (så kallad kleptoparasitism). Det är främst de mindre tärnorna och fiskmåsar som attackeras, men även skrântärna och större trutar. I viss omfattning tar de även insekter, mindre fåglar och gnagare, ägg och fågelungar.

Enligt finska studier är de häckande labbarna mycket ortstroga och mer än 90% av de gamla fåglarna återvände till samma revir påföljande år.

Arten flyttar från augusti till september mot södra Atlanten där den lever ett pelagiskt liv under större delen av året. Nordeuropeiska kustlabbar övervintrar troligen i vatten väster om södra Afrika och utanför Sydamerikas ostkust varifrån det finns flera återfynd. Kustlabbar från sibiriska Arktis passerar södra Sverige i växlande antal under framför allt hösten.

A179 – Skrattnås (Chroicocephalus ridibundus)

Skrattnåsen häckar vid sjöar, havsvikar och vattendrag, samt på öar och skär vid kusten. Den har en vidsträckt utbredning och saknas endast i fjällkedjan och de inre delarna av Lappland. Arten häckar kolonivis i vassrika sjöar eller näringsrika träsk. Boet byggs ofta på en vattenomfluten tuva av torra vassrör och gräs. Till skillnad mot övriga måsararter så har skrattnåsen ett mer flexibelt häckande. Ibland händer det exempelvis att en stor koloni plötsligt försvinner för att sedan kanske slå sig ner på ett ställe där det aldrig häckat tidigare. Arten har anpassat sig väl efter mänsklig kultur, och söker föda på ett opportunistiskt vis på både åkrar, soptippar, vid sjöar, fiskehamnar och i städer. I slutet på juli eller början på augusti flyttar merparten av skrattnåsarna söderut, en del så långt ner som till Medelhavet.

A183 – Silltrut (Larus fuscus)

Silltruten häckar vanligtvis i kolonier på skär och små öar längs kusten. Den häckar framför allt på skoglösa, tämligen låga ytterskär som är gräs- och örtrika. Kobbar med kråkris och enbuskmattor är också omtyckta i Östersjöområdet. Födan består till mycket stor del av fisk och fiskavfall (i Östersjön framför allt sill och skarpsill) och därmed skiljer sig silltruten ganska markant i födoval från gråtruten. Även dagmaskar och insekter är av betydelse för silltruten, åtminstone lokalt.

Östersjöpopulationen, som är tropikflyttande, flyttar i juli-början av oktober till östra Medelhavsländerna, Svarta havet och framför allt till sjöar i Riftdalen och västerut i Kongobäcken ut till Atlantkusten. Återkommer till sina häckningslokaler i april-maj. Underarten *L. f. intermedius* flyttar betydligt kortare och uppehåller sig vintertid huvudsakligen i kusttrakterna av västra Europa och nordvästra Afrika.

A184 – Gråtrut (*Larus argentatus*)

Gråtrut häckar, ofta i kolonier, på skär och holmar vid kusten från Bohuslän till Norrbotten samt på Öland och Gotland. Den häckar även vid större sjöar från Småland norrut till Jämtland och Lycksele lappmark. Gråtruten är något av en allätare och konsumerar det mesta av vad den kommer över i lämplig storlek, t.ex. fisk och fiskrens, smågnagare, fåglar och fågelägg, sopavfall, kadaver, groddjur, insekter, dagmaskar, musslor, frön, bär och gröna växtdelar. Gråtrutarna kommer till sina häckningsplatser tidigt på säsongen, ofta redan i mars. Vintertid drar gråtrutarna runt i områden med god födotillgång och det stora flertalet uppehåller sig under denna årstid i södra Östersjön upp till Stockholmstrakten samt i kustområdena runt Danmark.

A200 – Tordmule (*Alca torda*)

Tordmulen häckar kolonivis i klippbranter och på steniga skär i utskärgårdar, främst i Östersjön från Gotland/norra Småland till Ångermanland. Den häckar även i nordvästra Skåne samt i Bohuslän. Den äter huvudsakligen fisk, havslevande kräftdjur och maskar. I september - oktober börjar tordmularna söka sig mot vinterkvarteren, varvid de delvis förflyttar sig simmande. Huvudmängden av våra tordmular övervintrar i de södra delarna av Östersjön.

A173 – Tobisgrissla (*Cephus grylle*)

Tobisgrisslan häckar på klippiga eller steniga öar och holmar längs kusten och i skärgården. Den förekommer från Bohuslän till nordvästra Skåne, på Gotland samt norrut från Östergötland till finska gränsen. I skärgårdarna förekommer tobisgrisslan främst på öar i ytter- och mellan-skärgården. Utanför skärgårdsområden fanns den tidigare ofta ända in till fastlandskusten. Genom minkens invandring har kustnära tobiskolonier försvunnit på många håll och arten trängts ut alltmer mot ytterskärgård eller öar långt ut från fastlandet. Den häckar i kolonier eller med enstaka par. Tobisgrisslan är monogam med flerårig parbildning och mycket hög boplatstrohet.

Födan utgörs huvudsakligen av bottenlevande fiskar som tas på upp till cirka 30 meters djup. Tar även en del kräftdjur, musslor etc. Genom sitt födoval blir tobisgrisslan en mera kustbunden art än sillgrissla och tordmule. Östersjöpopulationen övervintrar i södra och mellersta delen av Östersjön, varvid många ungfåglar uppehåller sig på grundområden med 10-30 meters djup på avsevärt avstånd från land. Västkustens tobisgrisslor flyttar i stor utsträckning till danska farvatten i Kattegatt och runt öarna.

Arter som omfattas av Art- och habitatdirektivet

1364 – Gråsäl (*Halichoerus grypus*)

Livsmiljö

Gråsälen är havslevande. Under pälsömsningen i maj-juni söker sig sälarna i stor utsträckning till traditionellt utnyttjande tillhåll där de ligger på skär och kobbar.

Reproduktion och spridning

I Östersjön föder gråsälshonan en unge (kut) i månadsskiftet februari–mars. Många gråsälskutar föds på isen i Bottenviken, Norra Kvarken eller Finska viken, men en stor andel kutar föds också på land i Stockholms skärgård, på Åland eller i Estland. Ungarna diar i cirka tre veckor. Könsmognaden inträder hos honorna normalt under det 5:e eller 6: levnadsåret. Gråsälen kan röra sig över stora arealer, upp mot eller över 10 000 kvadratkilometer, och kan således förflytta sig från svenska till finska eller estniska kusten från ett år till ett annat.

Övrigt

Gråsälar äter huvudsakligen fisk även om unga gråsälar också äter kräftdjur och mollusker, musslor och snäckor. Gråsälen är inte specialiserad i sitt födoval utan äter mest stimfisk och bottenlevande fisk som strömming, tånglake och flundror, men även lax, sik och torsk m.fl. I genomsnitt konsumerar en gråsäl föda motsvarande 2–3 % av sin kroppsvikt dagligen, dock varierar intaget med födans näringsinnehåll. Konsumtionen är högst under senhösten då djuren bygger upp späcklagret inför vintern.

Drunkning i fiskeredskap är den vanligaste dödsorsaken bland gråsälar idag och drabbar främst unga, oerfarna sälar.

1938 – Vikare (*Pusa hispida*)

Livsmiljö

Under den isfria delen av året lever vikaren till 80-90 % ett pelagiskt liv. Resterande tid tillbringar den på stenar och skär i kustnära, grunda vattenområden. Vikaren är helt beroende av stabil is, för kutningen och digivningen. Vikaren är även beroende av is för de vuxna djurens pälsömsning under senare delen av april och början av maj.

Reproduktion och spridning

Honorna föder sin unge i is- och snögrottor under februari–mars. Vikarens unge (kuten) har vid födseln en värmeisolerande vit päls som isolerar mycket dåligt i vattnet. Kuten måste

därför vara uppe på isen under hela digivningsperioden, vilken varar under 3–8 veckor. Därefter fälls kutpälsten och den går i vattnet, varmed kut-moderkontakten bryts. Arten kan förflytta sig långa sträckor, i storleksordningen 30-50 mil.

Övrigt

Huvudsaklig föda under det första levnadsåret är mindre kräftdjur (skorv och pung räkor) samt spigg. Senare äter den huvudsakligen simpbor, skarpsill och strömming (småfisk, 15-20 centimeter). Vintertid äter även äldre djur mängder med skorv.

1945 – Bottnisk malört (Artemisia campestris ssp. bottnica)

Bottenviksmalörten växer längs strandnära miljöer. Den är närmast ansedd som saltskyende vilket kan vara förklaringen till att den endast är någorlunda frekvent längst in i Bottenviken. Den växer normalt i gränsområdet där sanddyner nybildas och där de stabiliseras av en mer täckande vegetation. Växten lever främst på sandig mark, men har några få förekomster på andra substrat, exempelvis klippor.

Underarten gynnas av den kustnära störning av vind m.m. som håller sanddyner fria från sammanhängande växttäckte vilket gör att ny mark kan koloniserars.

Bottenviksmalört sprider sig vegetativt och kan bilda mattor. Blommorna är vindpollinerade, fröna sprids med både vind och vatten, en rimlig uppskattning av spridningsavstånd är därför 100–1000 meter.

1962 – Ryssnarv (Moehringia lateriflora)

Ryssnarv kräver en god dränering tillsammans med en viss markfuktighet och god ljusstillgång. De svenska lokalerna är främst gläntor i björkskog eller gles björkskog. Samtliga förekomster ligger på av landhöjningen relativt nyskapad mark. Efterhand som skogen blir tätare och vatten- och ljusförhållandena ändras blir arten troligen inte kvar på samma ställe under längre tid. Den är antagligen konkurrenssvag mot exempelvis tätare gräsvegetation. Ryssnarv missgynnas av att växtplatserna växer igen för kraftigt med högväxt vegetation, björk, mm. Hävd är ett sätt att stoppa upp igenväxningsprocesserna. Artens frön är myrspridda. Långdistansspridning sker troligen med vatten. En uppskattning av spridningsavstånd är 50 meter.

Naturtyper

1110 – Sandbankar

Bankar som är permanent täckta av havsvatten. De ligger vanligen på relativt grunt vatten, med ett maximalt djup på ca 30 meter under havsytan. Bankarna består i huvudsak av sandiga sediment, men andra kornstorlekar kan också förekomma, t ex ler, grus inklusive skalgrus, sten och stenblock. Bankarna skiljer sig topografiskt från omgivande bottenområden.

Det varierande bottensubstratet erbjuder livsmiljöer för både mjuk- och hårbottenlevande arter. Bankarna kan vara fria från vegetation eller täckta av sjögräs och/eller makroalger. De bankar som är belägna längre ut från kusten har ett gott vattenutbyte och fungerar ofta som refug för marina arter som trängts bort från mer kustnära områden.

Trålning och/eller sandsugning kan ha förekommit i habitatet.

Svenska undertyper

1. Sandbottnar nästan utan vegetation, med stor rörlighet i sediment.
2. Ålgräsängar och annan långskottsvegetation med mindre rörelse i sanden.
3. Musselbankar med en täckningsgrad under 10%.

1170 – Rev

Biogena och/eller geologiska bildningar av hårt substrat förekommande på hård- eller mjukbottnar. Reven är topografiskt avskilda genom att de höjer sig över havsbotten i littoral och sublittoral zon.

Revmiljön ska ha en naturlig artsammansättning, vilken ofta karaktäriseras av en zonering av bottenlevande samhällen av alger och djurarter. Den kan utgöras av konkretioner, skorpbildningar och korallbildningar.

Rev avgränsas mot omkringliggande botten där revbildningen övergår med mer än 50% i mjukbottenytor och/eller där biogena bildningar understiger 10% av täckningsgraden.

Svenska undertyper

1. Undervattensklippor
2. Biogena rev
3. Organogena rev

1220 – Sten- och grusvallar

Sten- och grusvallar, inklusive fossila vallar, i direkt anslutning till stranden. Många olika successionstadier förekommer. I de äldre delarna kan antingen gräs-, ljung- och risvegetation eller en vegetation dominerad av mossor och lavar utvecklas. Vegetationens utformning är beroende av hur exponerad stranden är för vind och vågor men har ofta en tydlig zonerings av olika vegetationstyper. Naturtypen är vanligen ohävdad och förekommer i boreal och kontinental biogeografisk region.

1620 – Skär och små öar i Östersjön

Grupper eller enstaka mindre öar och skär i Östersjön. Öarna utgörs av urberg eller morän samt ligger i ett exponerat läge och är i regel trädlösa. Även anslutande undervattensvegetation ingår ner till den fastsittande makrovegetationens nedersta djuputbredningsgräns.

Landvegetationen består av arter som är anpassade till torra, saltpåverkan och vindexponering samt frånvaro av egentlig jordmån. Lavfloran är artrik och särpräglad. Kala bergytter är vanliga medan vegetationen på vissa öar är starkt påverkad av kvävet från fågelspillning. I de norra delarna av Östersjön medför landhöjningen en succession av många olika vegetationstyper. På öarna kan mindre enstaka träd förekomma, såsom barrträd, men även lövträd särskilt i Stockholms skärgård.

Öarna utgör viktiga häckningsplatser för fåglar och uppehållsplatser för sälar. I tillfälliga eller permanenta hållkar förekommer speciellt anpassade växt- och djursamhällen.

1630 – Strandängar vid Östersjön

Merparten av strandängarna är eller har varit påverkade av slåtter och/eller betesdrift. Flora och fauna varierar beroende på bl.a. underlag och hävdhistorik, och är oftast präglade av antingen pågående traditionell hävd eller tidigare hävd. Arter som indikerar hävdkontinuitet ska finnas. Naturtypen är i allmänhet helt öppen, men enstaka träd och buskar kan förekomma.

Vegetationen påverkas av naturliga faktorer som till exempel landhöjning, vattenståndsväxlingar och isskrap och är mer eller mindre tydligt zonerad. De hävdade strandängarna är viktiga för häckande vadare.

Strandängar vid Östersjön varierar dock en hel del beroende på var de förekommer. Landhöjning, vattenståndsvariationer och isskrap har en mycket större inverkan i norra delen av Östersjöområdet vilket leder till en stor variation i naturtypens artinnehåll och en zonerings av vegetationen samt att de inte har samma krav på hävd för att hållas öppna. På platser med mycket gäss kan betespåverkan från dessa vara betydande och hålla naturtypen öppen.

Kärlväxtfloran på strandängar vid Östersjön är ofta artrik och i synnerhet längs Bottenviken och Bottenhavet särpräglad med arter såsom kärrvial, grönländsgåsört, strandögontröst och klapperögontröst. Längst i norr förekommer ibland även strandviva i naturtypen.

Mark som på grund av igenväxning, felaktig skötsel eller annan påverkan i stort sett saknar karakteristiska arter och inte kan anses gå att restaurera inom en rimlig tid bör i normalfallet inte räknas som naturtyp. Detta gäller även mark som är så starkt gödningspåverkad att kvävegynnade växter helt dominerar fältskiktet.

1640 – Sandstränder vid Östersjön

Sandstränder vid Östersjön med svagt sluttande kustlinjer formade av havets vågrörelser. Stränderna hyser ofta rikligt med perenna växter men kan även ha sparsam vegetation. Flera av arterna är sandbindare. Naturtypen är i regel inte påverkad av slätter eller betesdrift. Insektsfaunan är särpräglad. Ett måttligt slitage från ett rörligt friluftsliv är vanligt.

2110 - Fördyner

Begynnelsestadium i sanddynssuccessionen vid kusten som utgörs av sandanhopningar som uppkommer då sand forslas upp på stranden av vågorna och sedan förs vidare av vinden.

Detta första stadium vid sanddynsbildning är dynamiskt och påverkas starkt av vinden och havet. Naturtypen är belägen i anslutning till havet och beroende av fortgående fysikaliska processer på stranden. Fronten på den embryonala dynen flyttar fram och tillbaka beroende på väder- och klimatförhållanden, och kan under perioder med storm eller mycket högt vattenstånd påverkas av vattenrörelser.

Kustnära embryonala, vandrande sanddyner består till övervägande del (> 30 %) av naken, lättrörlig sand. Den sparsamma vegetationen är artfattig och uppträder fläckvis. Naturtypen skiljs från intilliggande sandstrand på sin småkulliga mikrotopografi som utgörs av krusningar i sanden, upphöjda sandpartier i den övre delen av strandzonen, eller sandbårder längs basen på havssidan av de högre vita dynerna.

2120 – Vita dyner

Beskrivning

Vandrande strandnära sanddyner vid havet som bildar kedjor av dyner eller dynsystem längs vissa kustområden. De vita dynerna är högre än de embryonala dynerna och vegetationen så gles att dynen präglas av den ljusa sanden. De aktiva dynerna ligger som en front mellan stranden och områdena innanför. Vita dyner uppkommer från kustnära embryonala vandrande sanddyner (2110) och utvecklas mot och gränsar mot grå dyner (2130).

Det andra stadiet i sanddynssuccessionen vid kusten uppkommer i exponerade områden där sand förs upp på stranden av vågorna och vidare in över land med vinden och innebär att den vindburna sanden ackumuleras varaktigt. Sanden är dock inte bunden och från toppen av dynerna sker en mindre, konstant sandflykt som i läsidan av dynen anhopas som sandtungor.

Vegetationen består av gräs som är specialiserade på sandunderlag och har hög tolerans mot översandning. Endast tuvbildande gräs och gräs med kraftiga rhizom kan överleva på de vita dynerna och sandbindande fleråriga stråväxter som sandrör, strandråg och östersjörör dominerar. Bottenskikt finns normalt inte, men ett glest och artfattigt bottenskikt med mossor kan ibland förekomma på läsidan, nedanför toppen av dynen.

Endast sanddyner som saknar borsttåtel (i norr fårsvingel/rödsvingel) klassificeras som kustnära vandrande sanddyner. Erosionsskadade delar av äldre sanddyner med betydande ytor naken sand klassificeras också som denna naturtyp.

2130 – Grå dyner

Beskrivning

Stabila, kustnära sanddyner som inte längre vandrar. De permanenta sanddynerna kan vara bevuxna med mer eller mindre sluten perenn, gräsdominerad örtvegetation och rikligt förekommande moss- och lavmattor, men kan också vara glest bevuxna med ettåriga arter. Vegetationen är ofta mosaikartad.

De grå dynerna utgör sanddynssuccessionens tredje stadium och uppkommer efter, och oftast innanför, de vita dynerna. Sand ackumuleras fortfarande på dynerna, men inte i lika hög grad som på de vita dynerna. Miljön är starkt störningspräglad och uttorkning och vinderosion förhindrar uppkomsten av ett slutet vegetationstäck. Vegetationen som ofta domineras av mossor och lavar kan vara så tät att sanden knappt är synlig, men oftare är vegetationstäcklet glest med talrika sandblottor.

Kalkinnehållet i jorden kan variera mycket, allt efter ålder och urlakning från de övre jordlagren. Magrare och något hedartad vegetation utan ris och kruståtel kan ingå i naturtypen som tidigare ofta har hävdats genom slätter eller bete.

Grå dyner är inte fuktiga eller våta och innehåller i representativa områden inte ris, buskar eller träd. Rödven förekommer normalt endast i mindre omfattning.

2140 – Risdyner

Urkalkade, permanenta, kustnära sanddyner i omedelbar anslutning till dynområden vid havsstränderna. Dynerna är näringsfattiga och sura till följd av urlakning och har en hedartad vegetation som domineras av olika ris, bl.a. kråkbär, ljung eller klockljung. I Norrbotten domineras denna naturtyp av nordkråkbär och en del andra ris. Krypvide och sandvide förekommer ofta insprängt bland ljung och kråkbär, men varje bestånd är i representativa områden inte mindre än 1 m² eller större än 10 m². I normalfallet saknar risdyner trädskikt och den totala förekomsten av ris täcker inte mer än 50 % av området yta.

De risbevuxna sanddynerna vandrar inte och utgör ett senare successionsstadium än de grå dynerna (2130). De förekommer på skyddade platser där sand inte längre ackumuleras. Humusskiktet är tunt och bryts lätt sönder. Vegetationstäcket kan vara glest eller mer eller mindre slutet och nakna fläckar med sand förekommer i varierande omfattning. Bottenskiktet är bitvis välutvecklat och består av hedseriens moss- och lavararter. Naturtypen förekommer både på torr och fuktig mark och kan, beroende på lokala fysikaliska förhållanden och markförhållanden, ofta uppträda mosaikartat med naturtyperna 2130, 2170 och 2190.

Risdyner är vanligtvis artfattigare än grå dyner, både med avseende på djur och växter, men naturtypen är viktig som en del av dynlandskapets mosaik. Bete förekommer ibland i naturtypen vilket kan bidra till att hålla den öppen. I äldre tider spelade förmodligen bete, brand och utnyttjande av träd och buskar till ved och foder en viktig roll för naturtypens dynamik och bidrog till att hålla miljön öppen.

2190 – Dynvåtmarker

Dynvåtmarker är fuktiga eller vattenfyllda fördjupningar i sanddynssystem vid kusten vilka vanligtvis har uppkommit till följd av erosion ner till grundvattennivån. Naturtypen påverkas starkt av grundvattennivåns fluktuationer. Beroende på förutsättningarna (fuktighetsgrad,

basinnehåll m.m.) kan en mängd olika, relativt stabila, vegetationstyper förekomma, t.ex. fuktängar, kärr eller blöta buskmarker.

Dynvåtmarker kan förekomma i många olika skepnader, allt från måttligt fuktiga svackor till olika typer av kärr med ibland öppna vattenytor. De specialiserade naturtyperna med ofta artrik vegetation påverkas starkt av sänkningar av grundvattennivån (torrläggning), vilket gör dem mycket sårbara. Naturtypen omfattar bland annat permanent vattenfyllda sänkor som inte har kontakt med havet, fukthedar, olika typer av kärr och fuktiga/blöta buskmarker. En del dynvåtmarker har betats under lång tid och i dessa är fortsatt bete viktigt för att de biologiska värdena ska bibehållas.

På silikatmarker med kalkfattig sand förekommer växtarter som är typiska för magra våtmarker och fukthedar, till exempel klockljung, odon, pors, blåtåtel, trådstarr eller brunag. I dessa miljöer finns ofta vitmossor i bottenkiktet. I kalkrika områden förekommer istället växter som är typiska för rikare miljöer. Starkt kalkpåverkade dynvåtmarker med arter som till exempel kärrnycklar klassificeras dock som rikkärr (7230). Torvbildning förekommer ofta, men inte alltid och torvtäcket är i dessa fall oftast mindre än 30 cm djupt. Trädskiktets krontäckningsgrad i kustnära dynvåtmarker är i representativa områden mindre än 30 %. Bestånd av krypvide kan täcka mer än 50 % av områdets yta.

4030 – Torra hedar

Torra till friska, hävdpräglade hedar på silikatrika podsoljordar (ej sandfält) nedanför trädgränsen. Naturtypen har utvecklats genom lång beteskontinuitet, ofta i kombination med återkommande bränningar, men kan vara stadd i igenväxning. Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0-30 %. Torra hedar är vanligtvis artfattiga och domineras av smalbladiga gräs och ris, till exempel fårsvingel, rödven och ljung. Hävdgynnade arter ska finnas. De svenska undertyperna delas in i ljunghedar och gräshedar.

7140 - Öppna mossar och kärr

Beskrivning

Habitatet är heterogent och omfattar ombrotrofa och minerotrofa, fattiga till intermediära, öppna eller mycket glest trädbevuxna myrar. De myrtyper eller myrelement som kan inkluderas är plana eller svagt välvda mossar och tillhörande laggkärr, nordlig mosse, plana (topogena) kärr, sluttande (soligena; lutning >3%) kärr - i synnerhet backkärr (lutning >8%) - samt torvbildande mader (sumpkärr). Torvtäcket är normalt minst 30 cm djupt, men kan

vara tunnare i unga myrar. Gungflyn, mjukmattegolvs med vanligen mossrik vegetation som p.g.a. luftvävnad i rotsystemet flyter på vatten eller lös gyttja, inkluderas oavsett torvdjup.

Morfologiska strukturer i torven är sällsynt och utgörs i så fall av mindre tuvbildningar. Trädskikt bestående av träd högre än tre meter får inte ha mer än 30% krontäckning.

Två undergrupper kan urskiljas: Svagt välvda mossar samt kärr och gungflyn (kan indelas i fattiga och intermediära för uppföljningen).

Myrens hydrologi och hydrokemi får inte vara starkt generellt påverkad av antropogena ingrepp. Slåtter kan bedrivas. Reversibla, mindre ingrepp som orsakat lokal störning i begränsade delar av myren kan medges.

Förutsättningar för bevarande

För att öppenheten ska kvarstå så förutsätter naturtypen intakta hydrologiska förhållanden och en opåverkad hydrokemi. Detta inkluderar att torv inte oxideras som en följd av antropogena ingrepp utan endast som en eventuell följd av naturliga förändringar. För de limnoga våtmarkerna och maderna inom naturtypen förutsätter det också en naturlig vattenregim i anslutande vattendrag och sjöar.

De hydrologiska och hydrokemiska förhållandena behöver upprätthållas också för att bevara variationen av strukturer/formelement (ex. tuvor, höljor, kärrfönster, slukhål, dråg, gungflyn) och olika vegetationstyper som naturligt finns i naturtypen samt motverka negativa vegetationsförändringar och igenväxning orsakad av dränering eller luftburet nedfall av näring.

Den karakteristiska vegetationen och strukturerna är också en förutsättning för många av de typiska arterna som har sin livsmiljö inom naturtypen. Gynnsamt tillstånd/bevarandestatus förutsätter att de typiska arterna inte minskar påtagligt i området respektive på biogeografisk nivå eftersom typiska arter indikerar att naturtypen upprätthåller viss kvalitet och viktiga ekologiska funktioner.

8230 – Hällmarkstorräng

Beskrivning

Växtsamhällen med torktåliga arter av kärlväxter, lavar och mossor på silikatrika hällmarksytor. Hällarna är tidvis mycket torra och har ett tunt, fläckvist förekommande jordtäckte som maximalt får täcka 50% av ytan. Ytorna är främst plana och överskrider inte 30° lutning och består oftast av näringsfattiga graniter och gnejser.

Naturtypen förekommer i huvudsak i områden med någon typ av störning, t.ex. bete. Kärlväxter som fetbladsväxter, styvmorsviol, tjärblomster, bergglim och mandelblom karaktäriserar naturtypen.

De artrikaste och värdefullaste exemplen förekommer i öppna betesmarker, kust- eller åkerlandskap. Naturtypen är särskilt karaktäristisk i kusttrakter och kring Vänern. Periodvis översilning med näringsrikt vatten från gräsmarksytor, fågelspillning m.m. kan ge en atrik och svagt kalkgynnad växtlighet. I de bäst utvecklade typerna påträffas också rikligt med mossor och lavar, t.ex. kopparbryum *Bryum alpinum*, takskruvmossa *Tortula ruralis*, vissa skinn- och gelélavar *Leptogium spp.* och *Collema spp.* Naturtypen har i gynnsam bevarandestatus krontäckning på mindre än 30 %, men den kan vara högre om t.ex. betet har minskat eller upphört.

Hällmarkstorräng existerar inte i alpin region. Den lågvuxna, glesa vegetation med många små ettåriga växter speglar ett extremt torrt lokalklimat med tunt jordlager.

Viktiga strukturer och funktioner är skötsel (bete), störning (t ex brand, tramp) och ren luft.

9010 - Taiga

Beskrivning

Naturtypen förekommer i boreal till boreonemoral zon på torr till blöt och näringsfattig till näringsrik mark och innefattar i typfallet produktiv skogsmark. Enstaka områden finns i kontinental region. Trädsnittets krontäckningsgrad är normalt 30-100% och utgörs av gran, tall, björk, asp, rönn och sälg. Små inslag av andra inhemska trädslag kan förekomma. Naturtypen innefattar även brandfält och stormfällningar som då kan innebära en lägre krontäckning.

Skogen ska vara, eller i en relativt nära framtid kunna bli naturskog eller likna naturskog med avseende på egenskaper och strukturer. Den kan ha påverkats av t.ex. plockhuggning, bete eller naturlig störning. Skogen ska vara i ett sent eller i ett relativt sent successionsstadium. Det ska finnas gamla träd och död ved och en kontinuitet för de aktuella trädslagen. Om naturliga störningsprocesser eller skötselåtgärder, huvudsakligen brand/naturvårdsbränning, i syfte att imitera sådana har påverkat området kan även områden i yngre successionsstadier ingå om de utgör ett väsentligt värdehöjande komplement. Egenskaper och strukturer som är typiska för naturskog finns normalt även i yngre successionsstadier. Skogens hydrologi ska inte vara under stark generell påverkan från markavvattning. Näringskrävande örter finns endast undantagsvis. Naturtypen hyser vanligtvis en mängd rödlistade arter som gynnas av lång skoglig kontinuitet, gamla träd, död ved eller brandfält och successionsstadier efter brand.

Undergrupper:

A. granskog

B. tallskog

C1. barrblandskog

C2. blandskog

D. triviallövskog

E. kalmark/glest beskogad mark med mycket död ved efter störning (ex. brandfält)

F. naturliga successionsstadier efter störning, (ex. barr-, löv- eller blandbrännor).

9030 - Landhöjningsskog

Naturtypen förekommer längs kusten från Uppland och norrut. Den finns i flacka områden från Östersjöns normalvattenläge till 3 meter över havet. Trädskiktets krontäckningsgrad är 30-100% och barr- och/eller triviallöv utgör minst 50% av grundytan.

Skogen som ingår i naturtypen skall vara naturskog eller likna naturskog med avseende på egenskaper och strukturer och vara naturligt förnygrad primärskog. Den kan ha påverkats av t.ex. bete, plockhuggning eller naturlig störning. I de sena successionsstadier som ingår ska det finnas gamla träd och död ved. Kontinuitetsbrott eller skogsbruksåtgärder kan ha förekommit, men området i sin helhet liknar naturskog med avseende på egenskaper och strukturer.

Naturtypen förekommer i ett landskap där en stor del av successionsstadier såsom stränder, strandängar, busksnår och primärskogar samt våtmarker i olika utvecklingsstadier finns representerade. I takt med landhöjningen koloniserar de olika ingående miljöerna successivt nya områden. Naturlig dynamik präglar naturtypen.

De lägst liggande primärskogarna utgörs ofta av örtrika lövskogar. Längre upp har barrträd börjat etablera sig och olika blandskogstyper uppstår. Högst upp från stranden finns barrskogar vars jordmån utlakats i sådan mån att den influens brackvattnet haft inte längre gör sig påmind och om inte jordarten i sig är näringsrik så är vegetationen typisk för näringsfattiga förhållanden.

Länsstyrelsen
Norrbotten